

ROMÂNIA EROICĂ

REVISTĂ PENTRU PROMOVAREA ROMÂNISMULUI

Director:
Ion Colfescu-Delaturda

APARE LUNAR

Redacția și administrația:
Cluj, str. V. Goldiș 18/b
Telefon 14-89

Ce vrem!

S^u 938 70

Cei cari am trecut de vârsta mijlocie, știm, din experiență, cum era tratat altă dată acela care își permitea să creadă în spiritulitatea vieții. Cel ce combătea materialismul, care constituia, am putea spune, aproape unicul aspect al vieții, era, prin definiție, exclus dintre beneficiarii vieții.

Astăzi timpurile tind a se schimba. Un vânt de inviorare bate asupra țării. Tineri și bătrâni încep să-și dea seama că existența individului nu are un scop în sine; că frumusețea vieții nu stă în satisfacerea năzuințelor materiale sau de parvenire; că scopul existenței omului e dincolo de viața sa proprie. Se înmulțește și se organizează armata acelor cari văd scopul vieții, mai presus de viața individuală, în muncă productivă, în sacrificiu, în jertfirea de sine pe altarul binelui comun. Această trezire de conștiință este un fapt extrem de important. El dovedește că virtuți eminente zac în adâncuri, cari nu cer decât să străbată prin corupția materiei, care plutește la suprafață; că va sosi încurând timpul când bogățiile materiale și spirituale ale acestui neam vor putea fi puse în valoare.

Am trăit să vedem punerea temelilor renașterii poporului nostru, renaștere care înseamnă cucerirea locului lui sub soare; dovada capacităților sale, dreptul lui la viață; începutul de unire al celor vii pentru dărâmarea operei întunecului, care l-a ținut până acum în stărpiciune.

Gândul nostru se îndreaptă spre aceia cari, în decursul timpurilor și până astăzi, în diferite ramuri de activitate, au înțeles să trăiască și să moară pentru idealul lor, pentru făurirea viitorului neamului acestuia, spre eroii și martirii din toate timpurile, mari ctitori ai neamului lor. Omagiu și recunoștință veșnică! Jertfa lor nu a rămas fără roade: elementele optime ale națiunilor încep să ese la suprafață, și, cu ele; să se pue în valoare calitățile genuine ale maselor de pretutindenii, chemate la lumină, la căldură, la binefacerile culturii universale.

Ce vrem noi!

Vrem să înmulțim armata luptătorilor, pentru sacrificiu și eroism:

-Să constituim un izvor, care să alimenteze curentul de regenerare, care pătrunde ca apa prin nisip și transformă, pe nesimțite, totul în jurul nostru.

Vrem război contra materialismului, contra acelor cari îl cultivă și-l alimentează, ținând în stărpiciune, prin opera lor nefastă, țara și neamul;

Punerea în valoare a bogățiilor materiale și morale, eliberarea puterilor creatoare și trezirea la viață a neamului nostru;

Război contra acelor cari, prin însăși existența lor în locuri de comandă, paralizează ascensiunea neamului, constituind un balast și un mijloc de cangrenare al organismului social;

Ridicarea la suprafață și punerea în valoare a energiilor vii ale neamului;

Război în contra cauzelor de dizoluție interne și externe;

Economie productivă, pusă la dispoziția națiunii alcătuitoare de stat, iar nu atotputernicia individului anarhic sau dizolvant.

În ceea ce privește minoritățile, avem ținte precise; ele se împart în elemente asimilabile și neasimilabile. Un stat sănătos trebuie să elimineze orice corp străin. În consecință, noi credem că e o chestiune vitală pentru neamul nostru ca elementele asimilabile să se asimileze, să între-

ca părți integrante ale marelui corp al națiunii, și ca elementele neasimilabile să fie eliminate din viața statului.

Vrerea noastră vrem să devie vrerea generală, Vrem ca dorința și voința să se transforme în elan irezistibil de înfăptuire. Vrem, nu vorbe, ci fapte.

Vrem o voință unitară, o singură armată spiritualizată, eroică, cu un singur trup, cu o singură animă; cu un singur ideal, care să le rezume pe toate: neamul și devenirea lui istorică în complexul popoarelor lumii.

Ne dăm seamă că lupta este grea: că ceea ce avem de câștigat în ordine internă echivalează cu ceea ce s'a câștigat prin sacrificiile marelui război, care a dus la întregirea neamului.

Pentru războiul cel mare care ne va da putința să realizăm România spirituală de mâine, România muncii creatoare, cu înlăturarea a tot ce e străin de aspirațiunile neamului, de devenirea sa istorică, cu strivirea tuturor agenților dizolvanți și parazitari, ne dăm seama că va fi nevoie de lupte și sacrificii, cari pot să nu fie mai pe jos de acelea ale marelui război; că trebuie să fim treji și gata oricând de luptă, pe viață și moarte, pentru a reface din temelie această țară, punând în valoare bogățiile ei incomensurabile, materiale și morale, cari zac astăzi îngropate în adâncuri.

Noi înțelegem să pierim în opera noastră. Ceice văd ca noi să ne secondeze, să alimenteze cu anima lor elanurile noastre. În acest scop declarăm că și noi suntem gata să alimentăm orice fluviu mai puternic decât al nostru, care duce la regenerarea neamului din care facem parte.

Mijloace de înfăptuire

In ce privește mijloacele; acestea trebuie să fie la înălțimea idealului ce urmărim.

Noi credem că timpul presei de șantaj, de ponegrire, de defăimare, a trecut.

Noi nu înțelegem a batjocori, sau a preamări, personalitățile proeminente, pentru a distruge pe unele și pentru a ridica pe altele. Pentru noi individul, în carne și în oase, nu contează. Contează numai idealurile cari îl animează.

Pentru noi orice român, de sânge, câștigat sau recâștigat, întrucât este o celulă vie, animatoare, este o comoară care trebuie cultivată, purificată și pusă în valoare în complexul vieții naționale, căci, în ultima analiză, în înmulțirea și în existența vie a indivizilor stă adevărata putere și bogăție a țării.

Noi nu înțelegem să dăm foc casei, ca să moară șoarecii; a căuta, în trecutul și prezentul indivizilor, slăbiciunile eventuale, pentru a le torpila existența.

Ne dăm seama că presa care caută să reducă indivizii, scofându-le în evidență, cu bună sau rea credință, anumite slăbiciuni, în scopul, mărturisit sau nu, de a-i nimici, sau, pentru amorul, conștient sau subconștient, de scandal, de satisfacere de gloriolă și egoism deplasat, nu e demnă de lupta mare, pe care trebuie să o ducem în arena vieții publice, de sfînțenia scopului ce urmărim, care cere solidarizarea, punerea în valoare și unificarea tuturor forțelor neamului, în același ideal.

Dealtfel nici nu se poate ca să nu prezentăm defecte grave. Celce nu le vede și nu le simte, în el însuși, în jurul său, în mod efectiv, nu se poate înrola în armata eroică. Celce se crede perfect nu e apt de purificare.

Trebuie să ne cunoaștem întâi pe noi înșine. Trăim într'un mediu. Avem o moștenire. Omul e un complex de forțe adesea contradictorii. Trebuie să ne ajutăm reciproc. Nimenea nu se poate mântui singur. Trebuie să luptăm, ca să creem în jurul nostru acea atmosferă curată și plină de elan altruist și desinteresat, care să facă căderea imposibilă.

În lupta mare care se încinge, trebuie să ne dăm seama că trebuie să luptăm, în primul rând, și cu propriile noastre lipsuri. Doar suntem abea în pragul lumii care se naște, și purtăm în noi păcatele lumii care se duce și toate moștenirile strămoșești, bune și rele.

Adevăratul luptător, cași adevăratul purtător de cultură, își întrebuințează mai întâi puterile, pentru a scoate din el și pune în valoare partea nobile, creatoare, și apoi, își pune talentul în funcțiune, cași toată ființa sa socială, pentru a scoate din om perla și a înlătura gozul; nu, pentru a scoate în evidență gozul, și a distruge perla, cum se face în lumea materialistă, lipsită de elan și de perspectivă.

Fiecare avem părți bune și părți rele. Ertarea face parte din programul oricărui erou spiritual. Numai uzând de un astfel de program, asiguri maximul de progres și poți spera să înrolezi orice forță vie în armata creatoare. Deaceea Christ ne învață să ertăm, să nu aruncăm cu pietri.

Evident că slăbiciunile nu trebuiesc tolerate, pentru că ele, adunate, se soldează cu un deficit incomensurabil din patrimoniul spiritual și material al neamului. Dar nu trebuiesc cultivate prin ură și șantaj. Se vor scoate în evidență — sine ira et invidia — numai întrucât individul, stăpânit de ele, este redus ca valoare a comunității și în pericol de a fi paralizat în rolul special ce trebuie se joace în virtutea misiunii sale. Altfel, defectele ce prezentăm dispar dela sine și individul dela sine se transformă, se transfigurează, dacă se crează în jurul lui o atmosferă de purificare.

Orice critică urmează a fi dominată de marele ideal: trebuie să construim, iar nu să distrugem: trebuie să descindem, cu orice sacrificiu, până în adâncurile oceanelor de păcate, pentru ca să scoatem din noi, din semenii noștri, comoara ascunsă, scânteele divine, care să ne pue în valoare, rezultat la care numai solidaritatea desăvârșită în ideal ne poate duce.

Greutatea cea mare, obstacolul invincibil, este faptul că nu ne cunoaștem pe noi înșine, că nu ne dăm seama de starea în care ne găsim. Din momentul ce însă individul, cași națiunea, trece peste acest obstacol și ajunge la conștiința răului de care suferă, drumul salvării este larg deschis și mântuirea e aproape.

În acest stadiu se găsește societatea noastră, și noi, împreună cu ea. Pomparea energiilor din adâncuri a început. Să fim atenți și prevăzători. Să nu aruncăm cu pietri. Să învățăm a scoate grâul din neghină. În acest învălmășag, focul sacru cel mai pur, poate fi învăluit în păcate aparente, câștigate, pe cari lesne le putem înlătura, precum pot fi și din acelea cari cer punerea în funcțiune a întregii noastre energii constructive pentru înlăturarea lor.

Iubire și entusiasm, curățenie de animă, solidaritate și sinceritate, voința de a face binele, elan irezistibil de înfăptuire, spiritul de sacrificiu și dispariția în opera înfăptuită; iată în rezumat armele cu cari trebuie să pornim, fiecare la locul nostru, oricât de umil, la marea luptă de regenerare.

„ROMÂNIA EROICĂ”

Secuii nu sunt Unguri

— Datoria statului român față de Secui —

de ȘTEFAN METEȘ

Membrou corespondent al Academiei Române

Toate partidele politice cari au condus România Mare dela 1918 încoace au avut o politică greșită față de minorități. Prezint acum numai cea față de Secui, pe cari îi socotim fals că sunt Unguri.

Secui sunt circa vre-o 500.000 suflete în masă compactă, în câteva județe din mijlocul României. Recensământul din 1930 a făcut neiertata greșală, cu grave urmări, de a fi înglobat pe Secui între Ungurii colonizați și resfirați în toate părțile Transilvaniei, fără a fi undeva majoritari.

Dealungul veacurilor Secuii n'au înțeles niciodată să se confunde cu Ungurii. Ei înșiși

s'au considerat o națiune deosebită și așa au trăit „constituțional” până la 1848, fiind a treia națiune privilegiată a Transilvaniei. Ungurii cuprinși în a doua jumătate a secolului al XIX-lea de febra nebună a întemeierii statului național unitar au căutat prin toate mijloacele să desființeze și pe Secui spre a nu se mai socoti un popor aparte. Tot aparatul statului a fost pus în mișcare spre a convinge pe Secui, că ei sunt frați cu Ungurii. S'au chemat în ajutor istoricii maghiari, cari falsificând trecutul, au căutat să contopească trecutul acestor două neamuri, spre a face unul singur în prezent și mai ales în viitor. Toate eforturile au rămas

zadarnice, afară de câțiva zeci de intelectuali îndopați cu slujbe grase și cu cultură utopică maghiară, massa cea mare secuiască persistă și azi, cu încăpăținarea sa caracteristică, să nu fi confundată cu Maghiarii lipsiți de simțul realității și călăuziți veșnic de chimere nenorocite, cari au dus la peire și pe cei ce s'au aliați cu ei în cursul vremurilor.

Adevărul aceasta e silit să-l recunoască și unul dintre cei mai apreciați istorici unguri Ioan Karácsonyi, care în discursul său de intrare la Academia maghiară falsifică tot trecutul Secuilor pentru a-i scoate Unguri veritabili, și încheie cu aceste cuvinte cari-i distrug toată argumentația: în 1896 am cercetat toată secuimea, dar un singur lucru m'a întristat și anume: că Secuii nu vreau să serbeze cu noi aniversarea de o mie de ani de existență în acele părți. Ei zic că sunt mai vechi acolo. Adece nu se identifică cu aspirațiile și bucuriile milenare ale Ungurilor. Și Karácsonyi cere prin Academie, ca acest zid despărțitor între „frați” să fie dărâmat și Secuii să nu se mai considere „urmasii unei națiuni străine”. Acest învățat după 20 ani de studiu nu se sfiește să recunoască, că tot ce-a spus în discursul său academic din 1905 a fost greșit, și că Secuii sunt o națiune aparte, cu legislația, obiceiurile ei deosebite, care până în veacul al XIV-lea și-a avut limba ei proprie și a început să-și însușească limba maghiară începând cu acest veac, uitându-și pe a ei din cauza împrejurărilor, fiind duși necontenți în războaie, iar cei rămași acasă au fost invadați de iobagii unguri din ce în ce mai mult impunându-le limba maghiară.

Poporul secuiesc a crezut totdeauna, că el este urmașul Hunilor rămas în aceste părți muntoase și expus la necontenite lupte pentru existența locuitorilor. Insuși marele jurist ungur Ștefan Verböczy spune în vestita sa carte de drept din 1517, că Secuii sunt neam de Sciți și au obiceiurile și drepturile lor deosebite de celelalte neamuri din Transilvania. Concepția aceasta persistă și azi la Secui, cari se cred insultați când sunt cuprinși în aceeași oală națională cu Ungurii, cari și pe ei ori de câte ori au putut i-au persecutat, sărăcindu-i și nimicindu-le privilegiile lor vechi.

Secuii au fost așezați de soarte în mijlocul Românilor și asupra lor s'a revărsat o mulțime de influențe dela poporul autohton, cari îi fac să se deosebească așa de mult în ce privește cultura lor populară, omenia, vitejia,

ospitalitatea și atâtea altele de năvălitorii unguri. Dacă au dispărut mulți Români în masele secuiești, aceasta se datorește exclusiv metodei speciale de desnaționalizare practică cu furie de Unguri, îndeosebi în secolul al XIX-lea.

Această diferențiere precisă între Secui și Unguri o confirmă într'un studiu recent (în 1929) și cunoscutul etnolog maghiar Györfi, care spune: „Astăzi, partizanii teoriei originii huno-bulgare (a Secuilor), câștigă din ce în ce mai mult teren. — Prin trăsăturile feței lor, Secuii sunt absolut deosebiți de Maghiarii din Transilvania și din pusta Ungariei. — Locuințele lor, sistemul de agricultură, costumele și obiceiurile lor se deosebesc foarte mult de acelea ale Ungurilor ce trăiesc în aglomerațiuni dese.”

Importante interese economice au îndemnat pe Secui să se îndrepte spre cele două Principate române în cursul veacurilor și nicidecum spre Ungaria. „Au luptat ca ostași credincioși și viteji alături de Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul contra Turcilor și Ungurilor ardeleni, urând de moarte familia domnitoare Báthory, din care au suprimat pe principele cardinal Andreiu Báthory dușmanul lui Mihai Viteazul.

Alte fapte văzute și constatate de mine vin să confirme că Secuii nu sunt solidari cu Ungurii în chestiile lor vitale. Așa buna oră în atitudinea lor în cursul războiului mondial.

În Sept. Oct. 1916 s'a adăpostit în comuna mea din jud. Alba o familie bogată de țerani secuî, silită să se refugieze de autoritățile germane, când armata română a ocupat județul Treiscaune de unde era. Am avut în acest timp prilej să pătrund în sufletul Secuiului, când s'ar crede că era complet nenorocit din cauza Românilor. Și nu-i nimic adevărat. El ura pe Nemți și Unguri din toată inima, că l-au silit să-și părăsească casa și moșia, fiindcă cu Românii — zicea el — m-ași fi înțeles foarte bine, căci doar îi cunosc, fiind de atâtea ori în România, și nu sunt la nici un caz mai răi ca stăpânii mei actuali. Românii îmi rechiziționau bucate și vite, acest lucru mi-l fac și Ungurii și Nemți, dar rămânând acasă îmi salvam toată agonisita de o viață. Acum când mă voi întorce nu mai găsesc nimic. Bine a făcut bătrânul de 74 ani din satul meu, care n'a voit să plece de acasă, ci a preferit moartea, împușcat de Nemți, cari spre ași justifica crima l-au acuzat de trădare și simpatie față de Români.

Când Nemții au ocupat Bucureștii, au prins aici mulți Secui, cari fuseseră servitori și cari nu s'au prezentat la mobilizare și războiu în Ungaria. Duși în fața consiliului de războiu, ca desertori, au declarat, că nu s'au prezentat, deoarece ei nu pot lupta contra României, unde-și câștigă pâinea cea de toate zile, dela Ungaria nu au decât poveri și diferite șicane.

În primăvara anului 1917 se întorceau din pusta Ungariei numeroși Secui refugiați. Am călătorit cu ei vre-o 10 ore și n'am auzit un cuvânt de bine la adresa „fraților” Unguri, cari i-au primit prost și i-au batjocurit în tot cursul șederii între ei. Abia apucau să se întoarcă la vetrele lor, de unde nu-i va putea alunga nici o năvălire străină. Din acest refugiu au învățat ce înseamnă pentru ei „dragoste ungurească”, de care să-i ferească Dumnezeu. Valachii la nici un caz nu ne-ar fi tratat mai mașter, ca acești „frați” din pusta Ungariei, zice unul dintr'un unghiu al vagonului.

După ce s'a înfăptuit România Mare, prin 1919—20, o mulțime de Secui cu preoții lor catolici au voit să treacă la ortodoxi și au făcut și un memoriu în privința aceasta, dar cum autoritățile noastre bisericești și politice nu-și cunosc datoria, au tratat cu indiferența lor caracteristică această mișcare foarte importantă sub raportul consolidării noului stat român.

În August 1925 am trecut prin orașul Odorheiu. Observ la o șatră în piață o persoană care n-avea de loc înfățișarea modestă a unui negustor de pepeni. La întrebare mea îmi răspunde, că el nu-i negustor de meserie, a fost funcționar la prefectura județului, dar Gyárfás Elemér și alții de felul lui (o ploaie de injurii curg la adresa lor) l'au îndemnat pe el și alți funcționari să nu depună jurământul față de statul român și să nu-l recunoască, căci Ungurii se întorc peste câteva luni iarăși

stăpâni ai Ardealului. „Așa am ajuns un nefericit negustor de pepeni”. E mai bună această meserie? întreb eu. „Nu domnul meu, sunt foarte nenorocit, văd colegi cari au rămas în slujbă, o duc bine și la nici un caz mai rău ca sub Unguri. Cu limba românească sunt unele greutăți, dar oamenii o învață, căci Românii sunt cu mult mai toleranți ca Ungurii, cari pe noi Secuii ne-au distrus, și acum fac apel tot la noi să le salvăm situațiile lor politice la toate alegerile, fie administrative, fie politice.”

Toți Secuii autentici, cu dragoste față de neamul și pământul lor, vorbesc la fel și doresc o bună înțelegere cu Românii, voind să scape de teroarea conducătorilor politici maghiari, cari au în vedere numai scopurile lor revizioniste și nici de cum binele Secuilor.

Datoria statului român e să elibereze pe acești Secui din ghiarele sufocante ale partidului maghiar, care nutrește idei dușmănoase față de noi și siguranța hotarelor țării.

Secuii să fie recunoscuți ca minoritate deosebită de Unguri, cum îi socotește de altfel și tratatul de pace dela Trianon.

În recensământul ce se va face în 1940 Secuii să fie introduși în rubrică aparte, cum sunt și celelalte minorități: Unguri, Nemți, Ruși, etc.

Să se ajute înființarea unui partid al Secuilor veritabili, care să scoată complet masele poporului din angrenajul intereselor partidului maghiar, contribuindu-se astfel la strângerea relațiilor sincere și fecunde în urmări bune între Români și Secui.

E timpul suprem ca statul și oamenii politici români să resolve „problema secuiască” conform cu necesitățile vremii de azi spre mulțumirea Românilor și Secuilor, neținând seamă de amestecul interesat și periculos în această problemă a partidului maghiar.

„Interesul suprem al unui stat este să își învețe fiii a stabili, în conștiința lor, adevărata ierarhie a valorilor.

„Pentru ceice înțeleg realitatea, apare ca o grea problemă educația generațiilor de mâine. Noi dăm aceste generații, nu pe mâna ce urmează să le formeze, ci pe mâna celor ce le vor deforma.

„Pentru ca să-l formezi pe om ca ființă creatoare, îi trebuie altă școală. Îi trebuie școala creațiunii spirituale, școala care să-l învețe a citi în viață și a se încadra în ierarhia adevăratelor valori. Toate școalele, toate cursurile și toate teoriile nu valorează decât atâta cât cei ce formează aceste școli și fac aceste cursuri.”

(Din „Spirit și Materie” de ION COLFESCU-DELATURDA)

Problemele economice și spiritualitatea naționalistă

de Prof. Univ. DAN RĂDULESCU

„Materialism istoric” și „spiritualitate dominantă”

Există o concepție acceptată de toți cei cari sunt învățați să primească gândirile deagata și să tragă concluzii certe din neadevăruri cu aspect de axiome; o concepție care, ca atâtea alte erori grave, a dăunat omenirii mai mult de cât un război: aceea a materialismului istoric. Ea se poate reduce la poziția următoare: structura politică și socială a unui stat este rezultatul condițiilor economice locale și mondiale, iar revoluțiile au loc oridecâteori aceste condiții economice sufăr modificări adânci.

O privire atentă și neprevenită a aspectului social-politic al popoarelor, extraordinar de variat și al statelor, atât în timp — adică în evoluția lor istorică, — cât și în spațiu — adică în extrema varietate în care se prezintă ele în fiecare moment al istoriei, — ne arată limpede nevalabilitatea acestei propoziții, care e una din temeiurile marxismului.

Nu e deci nevoie să facem noi aci tabloul nenumeratelor dovezi, cari contrazic această pseudo-axiomă, și ne putem mulțumi cu constatarea, pe care nici un moment istoric și nici o etapă evolutivă al vre-unui popor n'o desminte, că: structura politică și juridică a unui stat este rezultatul spiritualității dominante la un moment dat, iar revoluțiile și transformările politice și sociale corespund de fiecare dată unei transformări a acestei spiritualități, apariției unei noi spiritualități dominante.

Ce stă în dosul concepției de materialism istoric?

Faptul că o concepție eronată a putut totuși să dăinuiască și să facă atâtea ravagii în spirite, dovedește însă că, la temeiul acestei concepții, trebuiesc să existe realități de generală valabilitate, rău înțelese și greșit interpretate. Greșala de interpretare este în evaluarea raporturilor între spirit și materie. Lămurirea erorii inițiale este ușoară.

Mens agitat molem: spiritul pune în mișcare materia. Acesta este adevărul dela temelia vieții umane, individuale și de stat. Dar nedeslipit de materia propriului său trup și mereu în luptă cu acesta și cu lumea materială și spirituală din jur, acestea — materia — spiritualitatea adversară și lumea materială exterioară corpului său îi pun spiritului omenesc în această luptă probleme continue și noi cari

se cer rezolvate. Ansamblul problemelor materiale cari se pun spiritualității unei epoci sau unui popor constituie concepția economică a spiritualității epocii sau poporului considerat.

Cu aceasta însă se limpezește și natura și originea greșelii de concepție a materialismului istoric.

Când indesiarea populației, schimbarea condițiilor economice, încep să atingă interesele de viață materială, cari constituiesc izvoarele de energie fizică necesare spiritului, pentru a activa pe planul său, atunci i se pune spiritualității epocii problema de a învinge aceste dificultăți.

Adevărul este deci acesta: *economicul pune, din timp în timp, probleme noi spiritualității, iar acesta caută mijloacele de a le rezolva.*

Dificultățile materiale stau în fața spiritului ca stâncile — *moles* — înlăturarea lor e opera dinamică, activă și constructivă a spiritului și *depinde în primul rând de el*: poate să nu le rezolve, să se lase înfrânt și distrus, sau poate să le rezolve într'un fel sau altul, căci fiecare problemă are diverse soluții mai bune sau mai rele.

Eroarea concepției materialiste se poate acum evidenția ușor pentru oricine: concepția materialistă susține în esență că, dată fiind o situație economică nouă, toate spiritele reacționează împotriva ei și toate găsesc aceeași soluție, realizează aceeași transformare socială, juridică, economică și politică. Sub această formă nevalabilitatea apare izbitoare, chiar pentru o minte mai slabă.

Dar înlăturând definitiv naivitatea materialismului istoric, faptul existenței problemelor economice materiale, cari se pun spiritualității epocelor și apariția lor pe primul plan al preocupărilor spirituale tocmai în momentele marilor transformări sociale, nu mai are nimic surprinzător și apar de un interes covârșitor, azi mai ales.

Problemele economice cari se pun azi spiritualității naționaliste din toate țările, în general, și celei românești, în special

Dificultățile materiale, cari se ridică în calea existenței și dăinuirii mai tuturor popoarelor civilizate de astăzi, se pot schița sumar astfel: un procent tot mai mare al populației nu mai are putința să-și întemeieze un cămin și o familie prosperă, să trăiască

higienic și normal. Chiar în organismul de Stat, nu se mai găsesc disponibilități suficiente pentru a se îngriji de igiena fizică și morală a popoarelor, a asigura funcționarilor acel minimum de bună stare, confort și independență, fără care autoritatea nu se poate închipui și susține.

Aceste fenomene s'au accentuat vertiginos dela război încoace, creind o stare de nemulțumire tot mai generală și, odată cu ea, turburări și frământări politice-sociale, ample și de o generalitate planetară.

Această situație de fapt pune spiritualității epocii probleme cari se cer imperios rezolvate, căci e în joc însăși dăinuirea națiunilor. În adevăr, în aceste împrejurări, tocmai componenta esențială a corpului viu al națiunilor, tineretul, adică însuș viitorul, e cel mai lovit și mai primejduit, căci el e cel care găsește tot mai puțin loc în viață.

Impasul economic de azi nu e material, ci spiritual

E cert că omenirea a intrat într'un impas economic, al cărui efect l-am descris mai sus. De ce natură e acest impas? De ce tineretul și partea ac-

tivă a mai tuturor neamurilor pământului găsesc tot mai puțin loc și tot mai rele condiții de existență în viața socială?

Au secăt ori s'au micșorat oare izvoarele de bunuri ale pământului, sau energia și capacitatea de producție a industriei, astfel încât să nu mai fie de ajuns pentru fiecare, ca mai înainte?

Nici de cum. Niciodată omenirea n'a avut, din punct de vedere al capacității de producție a bunurilor, o situație mai bună, o mai mare putere de a da prosperitate.

Așa dar, nu pentru că n'ar putea fi destule bunuri materiale pentru toată lumea, ci, din motive altele decât neputința și lipsa materiilor prime și energiei, riscă lumea să se prăpădească, primejduindu-și viitorul.

Lăcomia și imoralitatea, abuzul și parazitismul, incapacitatea și dezordinea, într'o organizație juridică depășită și inadecuată, — iată cauzele adânci ale impasului actual. Ele sunt toate spirituale.

Numai o nouă orientare a spiritului spre disciplină, virtute și jertfă le poate birui, și poate crea noua ordine juridică în stare să ne scoată din impas

BCU Cluj / Central University Library **Intre noi și Unguri**

Răspuns Contelui Bethlen

de ION COLFESCU-DELATURDA

Fostul premier, timp de zece ani, al „Ungariei Trianonice,” după ce s'a făcut timp îndelungat șampionul luptei pentru distrugerea tratatului dela Trianon, de câteva luni încoace, atrage atenția lumii asupra faptului că „raporturile dintre Ungaria și România nu pot să rămână în situația neclară de astăzi”.

În ziarul „Pesti Naplo” dela Crăciun și dela Paști, în cele două cunoscute articole ale sale, examinează, din punctul său de vedere, mijloacele de normalizare a raporturilor dintre cele două țări vecine. Nu cunosc primul articol, decât din unele discuții, ce a stârnit în presa noastră. Cunosc pe cel de al doilea. Și aceasta cred că e suficient, pentru a putea discuta și pune la punct ideologia care animează pe domnul conte, cași pe orice propagandist al revizionismului maghiar.

Am cetit și unele răspunsuri ale bărbaților noștri de conducere. Aceste răspunsuri, în generalitatea lor, nu sunt mulțumitoare. Cred că orice cititor,

în curent cu marile noastre probleme naționale, va fi avut aceeaș impresie.

Răspunzând contelui Bethlen răspundem tuturor acelora cari gândesc la fel, al căror portdrapel se institue.

Nu putem înota la suprafață. Și ca să-i răspundem cu folos contelui Bethlen, trebuie să ne referim, nu la ceea ce spune, ci la ceea ce gândește atunci când spune. Trebuie să desbrăcăm spusele sale de haina cu care le îmbracă; să vedem ce se ascunde sub vestmântul de împrumut, care este adevăratul resort care-l împinge la acțiune, pe el și pe toți aceia cari caută să ne sape existența.

Gândirea contelui Bethlen, desgolită și prezentată în starea ei de realitate interioară, s'ar putea rezuma în următoarele:

„Noi nu recunoaștem tratatul dela Trianon. Teritoriile ce ne-au fost „răpite” sunt provizoriu ocupate. Ne supunem forței, pentru că nu avem ce face. Dela 1920 și până azi, am făcut tot ce ne-a stat în putință, pentru a dărâma ce s'a făcut, pentru a re-

câștiga ȋzuntariile Ungariei milenare. N'am reușit până în prezent. Din contră, constatăm că idealul se îndepărtează. Trebuie să așteptăm timpuri mai bune."

Grijuliu cum este de soartea maghiarimei „subjugate”, simțind, că pe măsură ce trece timpul, terenul îi fuge de sub picioare, că maghiarimea nu este rezistentă, că ea se poate, cu timpul, asimila nouilor condiții de viață, ceea ce ar constitui un adevărat dezastru pentru protagoniștii revizionismului, cari se gândesc cu groază la timpul când va fi dispărut însuș substratul agitațiunilor, năzuințele centrifuge și agresive ale populațiunilor de limbă maghiară din statele succesorale, ațâțate încontinuu de perfida propagandă revizionistă; găsește de cuviință să precizeze, ținându-ne următorul limbajiu:

„Ne-am pierdut latifundiile de altă dată. Nu suntem în stare de a ni le recuceri. Marile puteri au alte gânduri. Nu vor să se transforme în eniceri ai nobililor de pe pustă. Evenimente importante — pactul cu Bulgaria, cel cu Italia, atitudinea lui Mussolini, reînarmările etc. — ne dovedesc că, pentru un timp îndelungat, nu mai poate fi vorba de revizuire.

„Am făcut pe vremuri tot ce ne-a stat în putință pentru voi, valahii, să deveniți și să rămâneți „misera plebs contribuens”. În politică, în școală, în administrație, în toată activitatea de stat, am urmărit crearea unei atmosfere de ură și dispreț în contra voastră, ca mijloc sigur de a vă reține în stare de paria. Valahii nu scăpau de persecuții, ura și disprețul nostru, decât atunci când, în urma urgiilor desfășurate în contra lor de toată forța formidabilă a organizației de stat, ei își trădau neamul, religia și limba, și intrau în rândurile națiunii dominante."

„În felul acesta, pe deoparte, în decursul veacurilor, am pompat în sânul nostru, clasele conducătoare românești, am reușit să maghiarizăm orașele, să desnaționalizăm anumite regiuni, să diseminăm Ardealul, Crișana și Banatul, dacă nu cu elemente maghiare, cel puțin cu elemente maghiarizate de împrumut, toate având menirea de a accelera opera de disolvare a valahimei și distrugerea ei; iar, pe de altă parte, am ocupat, cu aceleași elemente de împrumut, industria, comerțul și toate resursele țării, lăsând pe valahi, tolerați de nevoie, prin locuri sterpe, sau pe moșiile noastre în calitate de oameni de muncă brută, în neagră mizerie și cu toată povara organizației dușmănoasă de stat apăsând asupra lor.

„În acelaș timp am răspândit și întărit credința în țară și peste hotare, că valahimea e o pleavă umană bună numai de muncă brută, incapabilă de a forma elemente conducătoare de stat, și de a se bucura de binefacerile culturai, dacă nu se asimilează nobilei națiuni maghiare cu eminente însușiri culturale și politice.

„Dar a venit marele război. Valahii au devenit stăpâni pe teritoriul lor. Cu această ocazie au dovedit altfel de aptitudini, decât acelea pe cari li le atribuiam noi. Aptitudinile culturale și politice ale Valahilor tind să răstoarne complet vechile concepții interesate cu privire la prelinsele lor incapacități de rasă. S'a dovedit din contră, că expansiunea valahă, nu numai că ne pune în umbră, dar devine cutropitoare, dovedind o putere de afirmațiune care amenință existența maghiarimei, cu tot trecutul ei de falsă afirmare.

„E în adevăr un pericol de moarte pentru noi; nu mai e timp de așteptat. Și de aceea să stăm de vorbă. E adevărat că noi suntem tot cei din trecut, că vrem să păstrăm și să propagăm aceleași concepțiuni și tendințe de subminare a valahimei, cași în trecut, manifestate, cu tărie și fără scrupule, în țară și în afară. E adevărat că noi astăzi pregătim terenul ca să deparazităm Ardealul de valahi, singurul mijloc de a rezolva definitiv diferendul dintre noi și voi. Si voi trebuie să ne dați concursul. Nu vă puteți îndoi de intențiile noastre. Oricine citește publicațiile noastre de propagandă se poate convinge de aceste intenții.

„Deci, voi valahi, ascultați ce vă spun eu, ce vă spune prin mine clasa dominantă a Ungariei milenare: Să nu vă atingeți de ceea ce am cucerit noi, de pozițiile noastre înaintate, create pentru a vă distruge. Dacă vă atingeți, atunci țipăm că ne persecutați. Nu uitați că noi știm, ca nimeni alții, ce însemnează persecuție, distrugere prin forță de vieți fizice și spirituale ale populațiunilor lipsite de apărare; că prin asemenea fapte noi am reușit să ne strecurăm existența până în pragul Europei de azi. Ce am făcut noi altădată, ce facem acum în „Ungaria Trianonică” cu minoritățile noastre, ce vom face mâne la voi, dacă vom reuși, vă punem vouă în sarcină. Țipăm persecuții, distrugerea maghiarimei, revizuire, cari vă sperie pe voi valahii, pentru că nu vă dați seama că țipătul se întoarce în contra noastră.

„Voi să ascultați numai de ce vă spun eu. Iață să facem o învoială. Voi lăsați minoritatea maghiară în pace. Li dați și ei, ne dați și nouă libertatea de a vă submina în voie. Terenurile cucerite, prin odioasele persecuții din trecut, rămân ale noastre, Patrimoniul nostru cucerit rămâne intact. Vom nutri și mai departe aceeaș ură, acelaș dispreț, față de voi. Din pozițiile noastre cucerite, vom căuta să vă exploatăm, păstrând izolarea spirituală în care trăim, care e singurul mijloc de a mai menține intactă minoritatea maghiară de pe teritoriul răpît.

„Guvernarea acestei minorități să ne dați voie să o facem mai departe noi, cu ajutorul secției de răsărit a guvernului maghiar, care e partidul ma-

ghiar din Ardeal, condus actualmente tot de un Bethlen. Presa noastră subversivă, propaganda de defăimare, de ură și dispreț, care e tot una cu existența noastră psihică, să binevoiți a o lăsa să trăiască în toată libertatea, continuând a pune stăpânire pe sufletele maghiare și să vă sape existența.

„In chipul acesta, maghiarimea, diseminată în Ardeal în insule mai mult sau mai puțin compacte, și secuimea, pe care ne-am însușit-o cu totul, deși în trecut constituia a treia nație, deosebită de unguri, purtătoare de drepturi, își va asigura, nu numai existența și prosperitatea, dar și mijloacele necesare pentru a torpila existența statului român.

„In ceea ce ne privește pe noi, cei din „Ungaria Trianonică” să ne dați voie să ne înarmăm, pentru ca, la momentul oportun, să vă putem sări în spate cu succes și cu toată ura și disprețul nostru secular. Apoi, în urma destinderii ce va surveni, să ne dați posibilitatea să răsuflăm pe toate terenurile. Căci astăzi, strânși între statele Micii Înțelegeri, Austria și Italia, nu avem altă posibilitate, decât să fim la remorca acesteia din urmă, sau să ne aruncăm în brațele Germaniei ca să ne înghită. Intr'un cuvânt, să ne dați posibilitatea de a vă pregăti mormântul în toată libertatea.

„Noi, în schimbul acestora, vă oferim ramura de măsline. Vă făgăduim că nu vom mai face iredentism oficial, ci îl vom lăsa pe seama școalelor, a monumentelor evocatoare, a societăților susținute, pe față sau pe ascuns, de autoritatea statului, a armatei, înarmată până în dinți. Cu acest ocean de ură și de fanatism, cari vor continua a fi cultivate cu îngrijire, vom avea grije să vă bombardăm în interior și în afară, și să vă desființăm la momentul oportun, deși de formă ne obligăm să nu mai urmărim revizuirea, decât în mod pașnic.

„Ce ziceți, voi, valahilor, nu-i așa că vă ofer un târg admirabil! Grăbiți-vă și-l primiți, chiar dacă opinia publică din „Ungaria Trianonică”, otrăvită deja până la saturatie, nu l-ar accepta. Numai noi, ungurii, cu noblețea și cu inteligența care ne caracterizează, care ne-au condus în decursul secolelor, cari ne-au dat „Hungaria Felix”, model de libertate, cultură și bună stare, Ungaria milenară, pe care a distrus-o cea mai mare și mai odioasă crimă istorică, tratatul dela Trianon; numai noi suntem în stare să vă facem o asemenea ofertă.

„Băgați de seamă, valahilor, prin mine vă vorbesc stăpânii voștri de eri. Să stați drepti și să vă supuneți. Voi, valahii, nici nu puteți face altfel. N'aveți nici un drept. Dreptul îl avem numai noi, stăpânii. Așa știm și voim noi. Așa e dreptatea istorică, pe care a distrus-o criminalul tratat dela Trianon: *voi să vă supuneți și noi să vă sucim gâtul*. Să stați deci

liniștiți, să ne dați tot concursul până ce vom avea ocaziunea ca să vă băgăm cuțitul otrăvit în inimă.”

Desgolită de formele de circumstanță, în care e înbrăcată, aceasta e în esență propunerea pe care ne-o face contele Bethlen. Aceasta e ideologia, care i-a pus condeii în mână, care îl animează, pe el și pe toți aceia al căror portdrapel se instituie. Aceasta e propunerea pe care ne-ar face-o oricare dintre conducătorii maghiari, de dincoace sau de dincolo de Tisa, aceia dela cari pornesc izvoarele otrăvite cari alimentează masele maghiare, spre nenorocirea lor și cari, peste hotare, ne amenință existența.

Ca să ne fixăm bine asupra gândirii care animează pe ceice azi ne întind cu perfidie ramura de măsline, nu e nevoie să mergem prea departe. N'avem decât să ne aducem aminte de complotul urzit la 1917, pe când nici nu eșisera încă din urgia războiului, pentru extirparea românilor ardeleni, pe când aceștia mureau pentru ei pe câmpurile de măcel. Să ne amintim de legea pentru dobândirea imobilelor, de zona culturală, de ordonanțele ministeriale și instrucțiunile date, cari, toate, nu duceau decât la un singur scop: deparazitarea Ardealului de valahi. Să ne fie deasemenea prezent în minte scopul ultim al actualei propagande revizioniste, care, nu urmărește în fond decât să reia, cu mai multă vigoare și fără nici un scrupul, acțiunea de extirpare de la 1917. Să ne gândim că ei nu se sfiesc a afirma, chiar azi, în cărțile lor de propagandă, că, diferendul dintre noi și ei nu se poate rezolva decât pe această cale. Până și baronul Szilasy, un fost diplomat, deci, presupus ponderat, arată în broșura sa „Le Procès de la Hongrie” că, la o eventuală reocupare a Ardealului, prima acțiune întreprinsă va trebui să fie exterminarea valahimei din Ardeal.

Toate aceste planuri li se par lor atât de naturale, încât nici nu încearcă să le ascundă, atunci când asurzesc lumea cu pretinsele persecuții, pe cari valahii le-ar practica față de minoritarii maghiari. Legile, datoriile, morala și supunerea, sunt ale sclavilor, ale valahilor, ale altor neamuri, ale tuturor stăpânilor și popoarelor, dacă vreți; ei însă nu sunt chemați să suporte nimic; se conduc după pofta inimii, pentru că ei sunt sarea pământului.

In numele cui vorbește d. Bethlen?

Noi cunoaștem trecutul castei nobilitare din Ungaria. Știm că această castă nu urmărește decât propriile ei interese de dominațiune și exploatare. Numai în scopul acesta o poate interesa maghiarimea din Ardeal. Ea nu poate fi deci ecoul acestei maghiarimi și nici Ungaria oficială de astăzi.

Conducătorii actuali ai Ungariei ar putea să vorbească cel mult în numele armatei de propagandă destructivă, cu care — grație absenței noastre de pe câmpul de luptă — a invadat Ardealul; în numele secției de răsărit a guvernului din Budapesta, am zis partidul maghiar din Ardeal, și în numele presei iredentiste, pe care o întreține, tot grație nepăsării noastre, pe pământul românesc.

În nici un caz nu poate vorbi în numele maghiarimei și secuimei din Ardeal, a căror existență se desfășoară, și va trebui să se desfășoare, cu totul pe alt plan.

Massele maghiare și secuștii sunt ale noastre. Soarta lor e soarta noastră. În interesul propriu, ele vor trebui să se adapteze ritmului de viață al statului nostru, sau să moară. Tratatul dela Trianon le asigură protecția, dar nu și dreptul de a submina statul în care trăesc. În virtutea acestuia, nu se pot tolera minoritățile, cari să graviteze în afară, cari să se facă instrumente dizolvante ale unor coterii străine și dușmane: nu se pot crea cancere în sânul popoarelor.

În principiu: nimenea de peste hotare, nu are dreptul de a discuta soarta minorităților dela noi și cu atât mai puțin poate avea un asemenea drept o coterie, care nu are nici o chemare și nici un rol în Europa de azi și cu care, în nici un caz, reprezentanții unui stat care se respectă, nu pot sta de vorbă. Față de asemenea oameni se pot întrebuința numai mijloace pentru a-i nimici: datorie elementară de la care nu ne putem îndepărta.

Turanism cu substrat etnic de împrumut; extindere și captare în scop de exploatare și jaf. Cei de sus, de orice neam, făcuți complici pentru exploatarea celor de jos; aceasta e directiva Ungariei de azi și de ieri, pe care noi o cunoaștem foarte bine, și acesta e secretul succesului asimilărilor și în special al asimilării evreilor și a tuturor elementelor parazitare, căci noi știm că, în patria parazitismului, jefuitorii, și în primul rând evreii ca complici și beneficiari, sunt stăpâni.

Imixțiunea contelui Bethlen ca reprezentant al unei asemenea caste și al Ungariei oficiale și neoficiale de azi în afacerile minorității maghiare dela noi, nu poate apare decât ca extrem de odioasă și nu poate decât să determine și să accelereze procesul de descompunere al acestei minorități, dacă un asemenea proces există.

Revizuirea e în ordinea immanentă a lucrurilor

Spre o deosebire de răspunsurile cari s'au dat până acum contelui Bethlen, castei lui și conducătorilor de azi ai maghiarimei, eu nu voi cere ca Ungaria să înceteze cu agitația revizionistă. Din

Cu ce drept vorbește d. Bethlen?

Oamenii politici români nu pot deci să stea de vorbă cu exponenții Ungariei cu privire la minoritățile noastre. E posibil ca pe ei să-i ardă necesitatea aceasta, căci simt că le fuge terenul de sub picioare. Deaceia se exprimă domnul Bethlen, „a mai aștepta este o crimă”, și deaceia, tot după dsa, este necesar, „să se străduiască pentru accelerarea și realizarea revizuirii”.

Să ne punem însă ipoteza că guvernele maghiare ar avea căderea să stea de vorbă cu noi în interesul conaționalilor lor de pe teritoriul nostru. Ei spun că tratatul de pace le dă dreptul la protecția minorităților rămase la noi și la revizuire. În acest scop articolul 19 al tratatului e interpretat și escamotat în tot felul.

Ungaria, oficială și neoficială, a declarat însă **inexistent tratatul dela Trianon**. A fost iscălit cu forța; teritoriile foste ale Ungariei sunt „răpite”, „vremelnice ocupate” etc. În atlasele ungare, în cărțile de școală, în publicațiile răspândite peste graniță, pretutindeni, Ungaria e aceeaș care era înainte de război, spre deosebire de „Ungaria mutilată”, care e prezentată ca o monstruoasă care nu se poate menține. În capitala ei, cași la toate răspântiile, Ungaria a ridicat monumente, cari constituiesc, prin ele însele, independent de orice alte considerațiuni, casus belli, pentru vecinii Ungariei, reeșind din ele, în mod palpabil și în văzul tuturor, că ea se supune numai forței și că nu recunoaște nimic din ceea ce a dispus tratatul dela Trianon.

Când nu recunoști nimic din tratat, când declari că te supui numai forței milioanelor de baionete cari te înconjoară, când ai aprins un foc imens, care amenință să aprindă casele vecinilor, te pui singur în stare de război și nu poți veni, pe baza aceluiaș tratat, să susții dreptul de imixțiune în afacerile interne ale altor state.

Această stare de spirit nu a putut eși decât din inteligența specifică a conducătorilor Ungariei, a castei suprapuse, care caută să opereze pe două fronturi: înlătură tratatul, când e vorba de obligațiuni, și se bazează pe el, când e vorba să-l exploateze pentru sine.

contră, dacă aș avea vre-un drept să mă amestec, aș cere accelerarea și intensificarea ei. Cei mai buni prieteni sunt dușmanii, pentru că ei ne trezesc la viață și ne înțeleg la luptă. În foc se făurește oțelul,

În fond ei nu greșesc, când susțin că revizuirea se va face. Inscripțiunea depe monumentul din piața libertății din B. Pesta: „Tratatele nu sunt eterne” corespunde unui adevăr istoric. Este inutil să escamotăm art. 19 al tratatului dela Trianon. Cu, sau fără acest articol, revizuirea se va face, căci nimic omenesc nu este etern. Ar fi moartea. Totul evoluează cu spiritul creator care dă naștere formelor. Astăzi s'a creat o formă; mâine se va crea alta. Musolini are dreptate; granițele nu sunt eterne. Evoluează spiritul, apărând din adâncuri nepătrunse și cu el evoluează materia; orice produs omenesc în ordinea înfăptuirii. Deci revizuirea va fi, căci revizuirea înfăptuirilor omenesci, a înfăptuirilor în ordine materială, e însăși viața.

Dar în această revizuire, pe care o cere însăși viața, care nu e decât o continuă devenire, nu au ce căuta preținse drepturi și pretențiuni în desacord cu evoluția determinată de spiritul creator. Și chestiunea care se pune cu privire la evoluția viitoare a granițelor dintre popoare, nu este aceea a preținselor drepturi, ci aceea a realităților spirituale, cari domină și determină apariția tuturor formelor în ordine materială.

Existența statelor și a popoarelor nu este un drept sacro-sanct, este numai dreptul la viață. Pentru ca să existe drepturi, trebuie să existe viață. Fără pulsația vieții nu există drepturi. Nici un individ, în interiorul statului și al națiunii, nici un stat, nici o națiune, în concertul internațional, nu au mai multe drepturi, decât acelea cari rezultă din pulsația vieții lor. Un individ, fără pulsația vieții creatoare, este o celulă moartă a națiunii din care face parte; o națiune, fără o puternică viață creatoare spirituală, constituie o celulă moartă în viața internațională și este menită dispariției.

Nu numai atât. Nimenea nu are dreptul ca să paralizeze pulsația vieții. Deaceea, orice existență parazitară, în interior și în afară de granițele statelor, trebuie stărpită. Popoarele, fără viață spirituală creatoare, tolerate ca state independente, constituiesc membre moarte ale organismului universal social pe cale de formațiune. Nu numai că nu au dreptul la viața aceste popoare, dar e o datorie elementară a popoarelor ajunse la expansiune spirituală, să le galvanizeze, să le transfigureze, să le svârle apoi în vârtoarea universală, ca puteri creatoare, sau să le desființeze, dacă aceasta nu este cu putință.

Solidaritatea universală o cere. A sta impasibil față de elementele parazitare, fie în orga-

nismul oricărui stat, fie în organismul cel mare al popoarelor, este egal cu a abdica dela menirea inherentă existenței noastre pe pământ.

Popoarele au deci un singur drept: acela de expansiune, de punere în valoare a geniului lor creator. Este ceea ce a făcut marele război. Rațiunea de a fi a oricui, este geniul său, acțiunea sa creatoare, în sânul națiunii, ca individ, și în sânul națiunilor ca națiune.

Unde este geniul creator, acolo e revizuirea. Orice revizuire este rezultanta acțiunii acestui spirit care își cere înfăptuirea în lumea realităților vii. E în ordinea imanentă a lucrurilor.

Când Ungurii țipă la toate răspântiile „revizuire”, este deci cazul să ne întrebăm dela început: ce urmărește acest neam, ce caută la masa comună a culturii umane, ce aduce el ca aport specific, cu ce haine s'a înbrăcat în trecut, ce stă în dăruțul agitațiunilor, ce se apără prin aceste agitațiuni; care e ocel patrimoniul, acele valori umane destinate de a fi salvate prin noua stare de lucruri pe care o reclamă!

Ungurii, în trecut, au presărat drumurile cu spânzurători. Spânzurătorile funcționau pretutindeni, la figurat cași la concret, ca unica putere de afirmare a stăpânilor. Ucidău orice avânt în anime. Lăsaau numai corpuri pentru muncă brută. Dacă tratatul dela Trianon i-a lăsat să trăiască într'un crâmpiei de stat; aceasta se datorește democrației și naționalismului, neajunse încă la evoluțiunea lor deplină. Adevărata democrație și naționalism au drept rol să facă să dispară elementele destructive. Și justiția imanentă cere astăzi spânzurătorile pentru aceia cari le-au cultivat cu atâta asiduitate în trecut, iar nu drepturi de expansiune și dominațiune.

Și totuși apriga agitațiune maghiară cere revizuire, revizuire care va trebui să fie făcută tocmai în virtutea acestei agitațiuni. Aceasta am spus-o și la Budapesta, cu câțiva ani în urmă, într'o discuție aprinsă ce am avut cu unul dintre exponenții revizionismului.

Însă nu ceea ce dorești se realizează, ci ceea ce e în raport cu evoluția spiritului creator în ordinea înfăptuirilor acestui spirit în timpul în care acționăm. Așa sunt lucrurile omenesci; celce aleargă după viață, găsește moartea. Celce îndrăznește de a se pune deacurmezișul, pierde, ca un ciot netrebnic. Valurile din adâncuri, de dincolo de timp și spațiu, ale spiritului creator, mătură totul în calea lor. Maghiarimea se constituie astăzi într'o puternică pârgie pentru propria ei pieire.

De aceea le spun și exponenților păturilor noastre conducătoare: pregătiți-vă pentru revizuire, căci ea e în ordinea imanentă a lucrurilor. Să aprindem și să ținem viu focul sacru. Să pregătim din vreme

terenul pentru ca această revizuire să fie cât mai repede și cât mai radicală. E în interesul nostru național de stat. Să fim recunoscători că oficialitatea și toată conducerea maghiară dela noi și de peste graniță ne stă la dispoziție.

Un simplu raport de forță

Ne găsim în fața unui simplu raport de forță. Revizuirea o va face timpul care-și mănâncă regulat fiii, care pretinde dispariția celor slabi și punerea în valoare pe scena istoriei a celor puternici. Așa a fos în trecut și așa va fi în viitor. Deaceea și acum nu se poate pune decât o singură întrebare: care este cel puternic? Și nu este vorba de puterea fizică, care le-a dat ungarilor preponderența acum o mie de ani, ci de puterea spirituală, de puterea de afirmațiune pe calea progresului și a culturii unui popor; de putința lui de încadrare în vastul curent al progresului și culturii universale.

Să înlăturăm orice discuție cu privire la drepturile reciproce istorice. Să avem în vedere în mod permanent singurul drept existent care determină soarta popoarelor: acela al afirmațiunii. Cu drepturi de acestea ca: invocarea jurământului de sânge al celor șapte duci, a drepturilor istorice de dominațiune maghiară asupra teritoriilor „răpite”, „smulse”, „vremelnice ocupate”, a sfintei coroane maghiare și altele de felul acestora, nu se poate veni în Europa cea nouă.

Maghiarimea, cu toate tentaculele ei, așa cum se prezintă și cum s'a prezentat altădată, reprezintă trecutul înmormântat. Noi reprezentăm viitorul, care se ridică la orizont cu o vigoare irezistibilă; geniul rasei noastre, al rasei latine, care trăia în noi în mod latent, care ese acum la suprafață și cere locul lui sub soare. Geniul rasei noastre, ținut în stărpiciune în cursul veacurilor, de barbaria invadată, tășnește acum din toate fibrele poporului nostru.

Revizuirea pe cale de înfăptuire

Contele Bethlen vrea să resolvăm între noi „fără amestecul Genevei”, „diferendele”, deși asemenea diferende nu există decât pentru exponenții pe cari îi reprezintă. Agitația însă și-a produs roadele. Propaganda maghiară a declanșat deja marea revizuire: unificarea spirituală a teritoriului național și punerea în valoare a elementului autohton în toate domeniile vieții de stat. E începutul revizuirii, atât de dorită și atât de căutată de cercurile diriguitoare maghiare.

Fără propaganda revizionistă, fără aroganța caracteristică castei dominante maghiare, care a contaminat întreg organismul național maghiar, fără aca-pararea bunurilor publice de către anumiți minoritari hrăpăreți, fără pericolul amenințărilor permanente, cari ne stau în cale, este greu de imaginat, că s'ar fi putut declanșa atât de repede acest început de revizuire.

În ce privește minoritatea maghiară este cert că, fără această propagandă, ar fi putut să se desvolte în spiritul ei vechiu, căci la poporul nostru nici măcar ideea de opresiune nu e viabilă. Atmosfera de ură a fost cultivată, în trecut, cași în prezent, de casta dominantă a Ungariei și, această atmosferă trebuia să-și producă roadele.

Deaceea am susținut și susțin că acțiunea revizionistă e o mare binefacere pentru noi, constituind un puternic auxiliar al redeșteptării noastre naționale. Ungurii au avut grijă, încă dela început, să ne stea în ajutor, atunci, când, după armistițiu și ocuparea teritoriilor foste ungurești, funcționarii au primit instrucțiuni ca să

nu depună jurământul. A fost un prim început de romanizare. Apoi, cu aceeași miopie, au continuat cu acțiunea lor distructivă din trecut, în plin teritoriu românesc, pregătind cu asiduitate revizuirea de azi pe cale de înfăptuire. Și astfel am ajuns la formularea celor 75 la sută elemente etnice românești în întreprinderi, la eliminarea funcționarilor maghiari cari au refuzat să învețe românește, la reromanizarea secuizaților, la colonizări pe frontieră și la toate celelalte reacțiuni, în cari Contele Bethlen vede peirea Maghiarimei din Ardeal, dacă nu se va face repede „împăcare” cu românii, dacă nu se va interveni la Geneva, sau dacă nu va veni repede „revizuirea”.

Opresiunea românească?

Aci e locul să vorbim despre așa zisa opresiune românească. Poate că sunt mai în măsură decât alții a ști, din experiență, în ce poate consta pretinsa opresiune. Din toamna anului 1920 și până în 1925, am făcut expropriere, pe valea Someșului, a Arieșului și a Mureșului, iar dela 1930—1937, am căutat să fac represiune în calitate de reprezentant al ministerului public la Cluj. Pe când făceam reformă agrară, am constatat că satele nu prezentau spirit de opozițiune, iar sus era dezorientare și resemnare.

La început maghiarimea se prezenta umilă și supusă. Ungurii, judecând după ei, se așteptau la aceleași măsuri din partea românilor. Văzând însă că

aceștia nu reacționau, atmosfera s'a schimbat. Ungurimea a reluat aroganța de altă dată. Prin presă, prin învățământ, prin administrație, pe unde se găseau, au căutat să-și reia activitatea dușmănoasă, de ură și dispreț, de disolvare, moștenită dela vechea stăpânire.

Partidele politice, nu numai că s'au dovedit absente depe câmpul de luptă, dar au făcut pact cu ei. Greșeală neertată care, dacă astăzi poate fi imposibilă, este a se mulțumi aceleiași propagande revizioniste, care, cu atâta stăruință, ne stă la dispoziție și ne ajută, ca să rezolvăm cum se cuvine marile noastre probleme naționale.

Presa maghiară, în solda Budapestei, luase un avânt neîntrecut. articolele ațățătoare, odioase, pline de venin, erau hrana de toate zilele a cititorilor maghiari.

Vine recensământul dela 1930. Ungurii sunt în plină ofensivă revizionistă, în țară și în străinătate. Grație stării de lucruri menționată mai sus, maghiarimea oficială, dela noi și de dincolo, a căutat să paralizeze și să compromită recensământul care amenința să le distrugă avânturile lor revizioniste, atacându-l în însăș bazele lui, intrucât avea să înlăture falsurile maghiare, și să stabilească ade-vărata proporție a populațiilor de diferite origini etnice, în anumite regiuni ale țării, râvnite în primul rând de revizionism. Pentru compromiterea acestui recensământ, toate insultele, toate ponegririle, toate falsurile, au fost scoase pe tapet, în contra autorităților românești și a recensorilor, cari erau prezentați, de anumiți corifei maghiari, ca niște derbedei, analfabeți, cari nu aveau altă menire, decât aceea de a sili pe oameni de a face declarațiuni false. Era o operă concentrică, întreprinsă în țară și în afară, după tipul pur maghiar, fără nici un scrupul, pentru a salva revizionismul și a paraliza acțiunea noastră de apărare.

Față de această îndrăzneală, care dăuna adânc ordinii publice și siguranței statului, am pornit, în calitate de procuror al Parchetului din Cluj, o serie de procese de presă, urmate apoi și de altele, în alte domenii de stat, tot atât de periculoase. Cu mari eforturi am reușit să determin condamnarea, mai întâi a evreului maghiaroman, Bela Hexner, la 6 luni închisoare, urmată de alte câteva condamnări. Această condamnare, cași aproape toate celelalte, s'au evaporat însă la instanțele superioare iar puterea de guvernământ s'a pus deacurmezișul paralizând mișcarea. Presa maghiară și inspiratorii ei, din și de peste hotare, a continuat astfel, fără stânjenire, opera ei distructivă. Magistratii, cași ceilalți reprezentanți ai autorităților, s'au dovedit și cu această ocaziune.

absenți depe câmpul de luptă. A triumfat toleranța cea mai vinovată, care a încurajat și cultivat, fără să știe, toate acțiunile de destrămare a statului român.

Se constată, cu această ocaziune, că de multeori o nimeresc și cei absenți depe câmpul de luptă. Toleranța noastră s'a dovedit a fi o armă potrivită, pentru că ea a încurajat îndrăzneala adversarului, în virtutea căreia maghiarimea își pregătește pieirea.

O comparație edificatoare

În legătură cu cele de mai sus, să facem o comparație cu privire la alte fapte constatate personal.

Am fost într-o comună românească din Cehoslovacia, unde românii își trăesc viața națională în toată libertatea. Am fost surprins, când am constatat că, totuș, firmele erau scrise în limba cehă și . . . în limba maghiară. Limba populației locului, limba română, nu era nicăiri. Pentru cei câțiva evrei din dughenele din centru, firmele s'au scris ungurește. Valahul nu-și revenise din lovitura de măciucă primită dela vechiul regim iar evreul continua, în virtutea legii de inerție, acțiunea lui de disolvare moștenită, a elementului valah, la umbra libertăților cehoslovace, după cum, dincoace de frontieră, la umbra libertății românesce, acelaș evreu continuă, în virtutea aceleiaș legi, a presta serviciile lui prețioase, pentru distrugerea economică și morală a valahimeii, ne ajun-să încă la conștiința drepturilor și demnității sale, în urma opresiunii seculare care continuă și azi a-și produce efectele.

Am trecut pe teritoriul maghiar, unde am cercetat în amănunt o comună cu majoritate românească. Bătrânii simt încă românește și vorbesc o românească impecabilă. Oamenii maturi au vocabularul redus și simt ungurește. Tinerii și copiii nu știu nici o vorbă românească și nu li se poate aduce o insultă mai mare, decât aceea de a le spune că sunt români. Întrebați părinții, de ce nu i-au învățat pe copii românește, îți răspund toți la fel: „cum să le vorbim românește, dacă nu e permis”; iar tinerii, întrebați, îți răspund toți cu mânie în glas: „cum, D-le, să învățăm să lătrăm ca câinii”. A vorbi românește este a lătra ca câinii. Și aceasta, la doi pași de frontiera unui stat mare și înfloritor, alcătuit de un popor al cărui sânge îl poartă în vine din moși strămoși. Era o zi de sărbătoare națională atunci, era 10 Mai. La câțiva kilometri se auzeau chiote de veselie de cari acești oameni erau totuș departe cu mii de kilometri și erau străini cași cum ar fi aparținut cine știe cărui trib de prin fundul Africei. Niște copii păzeau vitele în apropierea gării locale. Auzindu-ne vorbind românește, au isbucnit în răs șgomotos și batjocoritor. Surprins de această impertinență, i-am

întrebat pentru ce rîd: „Cum să nu rîdem, dacă lătrași ca câinii”. Întrebați, cum îi cheamă și ce religie au, am constatat că toți erau români, unii păstrînd încă nume curat românești.

Se constată aici o putere de disolvare în adevăr unică. Opacitatea și presiunea congenitală, cari veni de sus, și neîndurarea organelor de execuție; totul contribuie ca să creeze, la acest nenorocit popor, această mentalitate de ură și dispreț față de propriul lor neam, și de mândrie pentru că au trecut cu arme și bagaje, în rîndurile sclavilor, cu toată mizeria fizică și morală pe care le-o crea această situație.

Un bătrîn îmi istorisea în surdina, cum a fost bătut și schilodit un valah care a îndrăznit să spue că era mai bine pe vremea când li se cânta românește la biserică. Un moșneag îmi prezenta ca un gest eroic faptul de a cere valahicește peste gard „dohány” dela vecinul său de aceeaș vîrstă, înfruntînd urgia oficialității, căreia risca să-i fie denunțat.

Și astfel un excelent judecător român de dincoace de frontieră, a cărei rudă de aproape m'a condus prin casele sătenilor din satul amintit, se găsește a avea pe teritoriul Ungariei, în imediată vecinătate, frați, surori, veri, nepoți, cari nu știu un cuvînt românește și crescuiți în cea mai veninoasă ură în contra neamului lor.

Și opera continuă. Jandarmul cu pene de coș, solgăbirăul, primarul, receptorul, preotul, învățătorul; toți veghează pentru ca procesul de disoluție să se accelereze, iar evreul dela primărie, dela dugheană, dela castelul contelui, peste care e adevăratul stăpîn, infiltrează această ură și o difuzează cu talentul care îl caracterizează, întreprinzînd concomitent, cu aceeaș asiduitate, și opera de pauperizare a locuitorilor. Este, înrăutățit, procedeul pe care l-am constatat în trecut și pe care-l vom găsi oriunde se va infiripa o stăpînire maghiară.

Dincoace și dincolo de frontieră: două lumi cari se exclud reciproc. Dincolo, cnutul urgiei, o

pușcărie în care nu se poate respira. Căci nu trebuie să uităm că aceeaș opacitate, aceeaș intoleranță odioasă, aceeași acțiune distructivă, se întreprinde pe toate tărîmurile față de poporul muncitor, care nu există decât ca materie de exploatare în profitul agentului de disoluție evreu și al parazitului magnat.

Dincoace, libertate desăvîrșită, soare și lumină, umbrită doar de lipsa noastră depe cîmpul de luptă; dincolo, exclusivism, pauperizare, exploatare nemiloasă și stare de decreștitudine morală și fizică.

Și de aceea constatăm noi astăzi o deosebire radicală între ceea ce a fost și între ceea ce este azi pe teritoriile, foste ale Ungariei, încăpute pe mîinile românești. constatăm prezența unui geniu de culturizare organic, geniu la nivelul celorlalte popoare neo-latine, cari stăpînesc lumea prin spiritualitatea lor, constatare care nu poate fi nici ea străină, cel puțin prin subconștient, de mobilul care a împins pe contele Bethlen să ne scrie.

Acestea sunt metodele și aceștia sunt adversarii noștri. Aceștia vor să se reinstaleze pe pămîntul nostru redat circulației culturale universale. Cu asemenea metode și cu asemenea aspirațiuni în față, ne dăm seama, că opera întreprinsă de unguri în decursul veacurilor le-a eșit din sînge. Era natural. Ei, ca și frații lor turci, au trebuit ca să trăiască prin eniceri. Eniceri la conducere, eniceri în biserică, eniceri în armată, eniceri în învățămînt, în toate ramurile de activitate. Altfel nu ar fi putut străbate pînă în zilele noastre. Avînd puterea statului în mînă, prin opacitate, intoleranță, spirit de exploatare și incapacitate organică de a se adapta altui mediu, și-au însușit ei populațiile altor neamuri. Și prin aceeaș forță brută au maghiarizat orașele Ardelene, au diseminat Ardealul cu insule maghiare și au maghiarizat pe românii orașelor și pe cei din secuime. Și acum ni se propune un *modus vivendi*, pentruca, la adăpostul lui, să li se dea posibilitatea de a reedita, cu mai multă putere, ceea ce a fost; ni se propune să ne înțelegem cu un trecut mort, pentru a paraliza un viitor viu.

Mistificarea contelui Bethlen

Contele Bethlen ne vorbește totuși de „opresina” maghiarimei. E bine să punem lucrurile la punct. Niciodată, în decursul istoriei, popoarele de rasă latină n'au tiranizat și n'au desnaționalizat cu forța. Strămoșii noștri romani, străluciau în așa fel, că era o mare onoare de a deveni cetățean roman, *Civis Romanus sum* era suprema cinste de care se putea bucura un locuitor al imperiului. Astfel că, nu numai că nu se întrebuița forța, dar erau numeroase impedimentele, cari limitau posibilitățile de a dobîndi cetățenia romană. Aceasta nu a împiedicat

ca teritorii vaste să se romanizeze și să dobîndească geniu și cultura poporului cuceritor. Era acolo un geniu animator.

Celce posedă în el însuș isvorul dător de viață, cucerește prin el însuș, prin geniu lui propriu. Numai barbarul este acela care impune stărpiciunea lui cu forța. Napoleon a cucerit Europa, și după ce a fost dus la Sfînta Elena, prin geniuul rasei sale, rezumat în marsilieza, care a condus pe soldatul francez pe cîmpurile de luptă. Tot astfel face Italia astăzi, și tot așa vom face noi mîine în jurul nostru,

cuceriri cari nu distrug ci liberează, înalță și formează.

Am fost în Africa și în Dodecanez. Arabii și negrii din coloniile franceze sunt fericiți de a fi francezi. Franța i-a scos din barbarie și i-a creat pentru civilizație și cultură, adesea în intervale foarte scurte. E geniul rasei care nu seamănă ura și zavistia, ci lumina și cultura. În Tripolis și Dodecanez, populațiunile de culoare și grecii clocotesc de patriotism și de entusiasm italian. Nicăiri, nici o notă discordantă, tață de idealurile cari animă Italia.

La noi s'ar petrece acelaș lucru, dacă politicismul și moștenirea de opresiune, pe care ne-au lăsat-o barbarii, nu ne-ar face să fim absenți depe câmpul de luptă, și dacă Ungaria nu ar întreține în mod artificial iredentismul.

Și cu toate acestea, atracția geniului rasei apare la suprafață și cucerește prin puterea lui genuină, mai ales populațiile de limbă maghiară, și aceasta, fără nici o presiune și fără nici un gând de asimilare. Vechea pușcărie a dispărut. Căldura și lumina soarelui au invadat teritoriile foste ungurești. Populațiile respiră în libertate în aerul înbălsămat de lumina solară. Ozonul geniului latin le-a scos din letargia seculară.

Și astfel vedem populațiunile de limbă maghiară, privilegiate eri, privilegiate chiar azi, în urma inerteiei noastre, părăsindu-și așezările străvechi și invadând provinciile noastre, în special Bucureștii și orașele din vechiul regat. Acolo ele respiră aerul dătător de viață și se contopesc în massa românească.

Este cazul totuș de a se releva că, dacă acest exod se explică prin atracția geniului rasei noastre, apoi, în ce privește pe unguri, trebuie să constatăm că, între mobilele acestei mișcări, intră cu putere și componentele și originea elementelor de limbă maghiară. Va veni timpul ca să discutăm aceste componente. Deocamdată e suficient să menționăm că lipsa totală de rezistență, de care dau dovadă aceste populațiuni, spre deosebire de alte elemente minoritare, se datorește în largă măsură origini lor eterogene, faptului că ele au fost captate pentru maghiarism prin silnicia și obscurantismul trecutului, de care, în mod subconștient, sunt fericite să scape astăzi, când ora adevăratei libertăți a sosit și pentru ele.

Și astfel am ajuns la situația de astăzi. Pe de o parte ungurimea, prin propriul ei elan, se româniează, pe de altă parte, în anumită măsură, grație absenței noastre depe câmpul de luptă, pe teritoriul statului român, se continuă opera de dizoluție de altădată. Pe deoparte un puternic curent spontan de asimilare cu massa românească, și pe de alta, continuarea operei de dizoluție a valahimei, urmărită cu tenacitate sub ochii noștri nepăsători. Am găsit în anumite regiuni copii și tineri români cari nu știau

românește și elemente instrăinate făcute instrumente în mâna propagandiștilor maghiari.

Nu numai că nu există nici o silnicie în contra elementului maghiar. Dar dacă există vreo opresiune, atunci aceasta se exercită, în mod indirect, de absența autorităților noastre dela datorie, fapt care determină, în mod vinovat, manifestațiunile periculoase ale minorității maghiare dela noi, infectată de revizionism și ale turburătorilor de peste graniță, cari nu găsesc în fața lor opozițiunea dărză și pedeapsa cuvenită pentru îndrăzneala lor.

Denaturări îndrăznețe

Dar, *adversus hostes aeterna auctoritas*. Această stare de lucruri nu poate fi tolerată. Și ceeace s'a jefuit nu poate rămânea ca beneficiu jefuitului. Nu i se poate da un brevet de încurajare iar ceeace este al nostru trebuie să fie recuperat. A recâștiga ceeace ai pierdut, prin silnicie, nu este silnicie, ci datorie imperioasă. A întrebuința silnicia pentru a capta și a desnaționaliza este un procedeu specific barbar.

Și totuș o silnicie, o persecuție, cât mai barbară, dacă nu există, trebuie inventată. E indispensabilă revizionismului maghiar. Și, dacă nu inventezi, atunci cel puțin trebuie să provoci, prin presă, prin biserică, prin școală, prin agitații de tot felul contra siguranței și integrității statului, contra liniștitei dezvoltări a populațiilor de limbă maghiară din aceste părți cărora — le dai sărutul Iudei —, o reacțiune legitimă și să prezinți această reacțiune drept o acțiune de distrugere, *astfel cum ar putea să o practice numai o stăpânire maghiară*.

Pentru Conte Bethlen și pentru cei pe cari îi reprezintă, măsurile de reparare și apărare elementare, ce am fi datori să luăm în interior în contra acestor elemente turbulente, intră în capitolul „persecuție”, „ură”. „opresiune”. Iar recuperarea elementelor, furate în decursul veacurilor, intră în capitolul „distrugerea maghiarimei”. Și tot sub acest capitol intră și improprietățile și sufragiul universal și porțile cele largi deschise pentru afirmațiunea pe toate tărâmurile a minorității maghiare. Căci toate acestea sunt de natură de a scoate această minoritate de sub influența nefastă a conștilor maghiari, a propagandei iredentiste, de a elibera din pușcăria morală în care a trăit și ea în trecut, cu toată situațiunea ei privilegiată, și a o reda, prin geniul rasei noastre, binefacerii culturii universale, ceeace pentru protagoniștii revizionismului însemnează un adevărat dezastru, pentru că pierd puțința de a mai redobândi latifundii și sclavi, din cari să se hrănească parazitismul lor medieval, cel mai odios din câte au existat în Europa, și singura pârghie, și adevăratul mobil cari îi împinge la agitații și revizionism.

Și astfel, grație acestor acțiuni de sabotare, pe

de o parte și a toleranței noastre, tot atât de vinovate, pe de alta, am ajuns la situația de azi, care nu ar fi existat, dacă represiunea se făcea la timp. Toleranța noastră, absența noastră depe câmpul de luptă, libertatea de care au abuzat iredentiștii maghiari, au dus în cele din urmă la redeșteptarea simțului de demnitate națională și a conștiinței despre drepturile sale ale poporului autohton, cari au trebuit să determine apoi măsurile contra cărora se plânge astăzi amarnic Contele Bethlen.

Din punctul de vedere al intereselor românești, absența noastră de pe câmpul de luptă și abuzul de libertate al iredentiștilor, s'au dovedit pline de roade binefăcătoare. Represiunea n'ar fi ajuns poate la același rezultat. Iar dacă astăzi colonizăm români de sânge la graniță și dacă luăm și alte măsuri similare; toate sunt a se mulțumi conților maghiari și acoliților lor, *adevărații și cei mai periculoși dușmani ai minorităților maghiare dela noi.*

O comparație naivă sau de rea credință

Și acum, o ultimă precizare. Contele maghiar face o comparație între propaganda noastră de dinainte de războiu și propaganda lor de azi. O taxează pe aceea de „lipsită de legalitate juridică internațională”, și o justifică pe cea de a doua prin dispozițiile tratatului dela Trianon, atât de maltratat de stăpânitorii Ungariei. După domnul Bethlen, acest din urmă tratat justifică orice torpilare a statelor succesoriale, în tot ce au ele mai vital, în ordinea lor internă, în siguranța lor internațională și în integritatea lor teritorială; pe când monarhia Austro-Ungară era în drept „să recurgă la cele mai drastice mijloace de represiune”, și totuși Ungaria a fost indulgentă. Ea n'a cerut pe atunci declarații de renunțare la propagandă și, cu toată această propagandă, a continuat să fie aliată cu România, pe când această din urmă țară — grație probabil libertăților legendare practicate de unguism, — „nu putea fi îngrijorată de soarta minorității românești de pe acea vreme”.

Domnul Conte uită un factor esențial care a intervenit în cauză. Pe acea vreme, românii luptau pentru a scăpa din stărpiciunea unei tiranii odioase. Ei aspirau la libertate, la salvarea drepturilor lor celor mai elementare, pentru a putea eși din întunericul represiunii, la lumină, cultură și progres. Ei cereau dreptul de a-și pune în valoare geniul rasei lor, încătușat de secole, puterea lor de expansiune strivită cu toată greutatea aparatului de stat al unei stăpâniri inveterată în rele.

Astăzi ungurii luptă, pentru continuarea, pentru reeditarea a ceea ce a fost; pentru a ne repune, nu în starea anterioară, ci în alta mult mai rea, într-o stare care implică deparazitarea Ardealului de va-

lahi; pentru refacerea unei stări de lucruri în contradicție cu toate rezultatele războiului; pentru refacerea unei lumi, care nu mai poate trăi de cât în creerii medievale ai acelora cari — unici în Europa — au reușit să păstreze în plin centru al continentului, și în plin avânt de prefacere radicală al celorlalte popoare, un crâmpiei odios de barbarie medievală.

Cum își pot inchipui oameni sănătoși la minte că românii, cari cu toată opresiunea cea mai brutală, au reușit în trecut să se menție și să cucerească dreptul la existență și cari, după unire, au pus stăpânire, prin expansiunea lor prodigioasă pe teritoriul ce le-a aparținut, ar mai putea fi vreodată eliminați și distruși depe aceste plaiuri! Care popor din Europa, în afară poate de germani, cari au dealtfel altă structură și alte posibilități, ar putea visa la asemenea enormități!

Noi aveam cu noi dreptul și morala și am reușit, pentru că mergeam cu progresul omenirii. Ungurii nu vor reuși și vor dispărea, pentru că luptă: *gegen dem stromm.*

La 1914 dreptatea noastră era în aier. La 1918 dreptatea ungurilor rezultată din agresiune și jaf, produs al vitregiei vremurilor, era trântită la pământ, pentru a nu se mai putea scula vreodată. Dreptatea lor a murit odată cu vremurile cari i-au dat naștere; a noastră a reinviat, odată cu marele război.

Noi reluăm astăzi firul întrerupt odată cu retragerea legiunilor romane depe aceste plaiuri. Odată liberați de lanțurile întunericului medieval, prin agresiunile de dincolo de Dunăre pentru vechiul Regat, și prin cea maghiară, care s'a perpetuat în Dacia Superioară, noi reintrăm în rândurile renașterii universale, de care beneficiază toate popoarele de după război, scoțându-i și pe ei din vizuinile spirituale în cari au trăit până astăzi.

Ungurii au constituit o insulă retrogradă în centrul Europei și prin mijloace cari frizează moralitatea și corectitudinea raporturilor internaționale, vor să refacă, cu mai multă intensitate, agonia lor spirituală antebelică. Noi repunem în valoare masivitatea geniului nostru național, cu care vrem să apărăm și să trăim în lume. Ei vor *enicerism*, vor sclavi, vor parazitism, vor „drepturi istorice” perimate, echivalente cu o năruire a tot ce s'a câștigat în aceste părți prin progresele timpului.

Necesitatea desființării statului maghiar

Cu asemenea oameni nu se stă de vorbă, nici în fața spânzurații. Năzuințele lor nebune palmuesc realitatea și constituiesc *casus belli* pentru cei vizați. Nu numai că tratatul de pace, repudiat de ei, nu le dă nici un drept ca să torpileze liniștea statelor

vecine și să turbure lumea, dar implică negațiunea și dispariția lor. Implică dealtfel ceace ei înșiși caută cu atâta neastâmpăr: ștergerea statului condus de ei de pe harta Europei.

Am spus că, în ultima analiză, diferendul dintre noi și unguri se reduce la un simplu raport de forță, de putere de afirmațiune în ordinea spiritualității creatoare. Însă ca spiritualitate creatoare în mijlocul Europei, ungurii nu există, toată desvoltărea lor istorică reducându-se la afirmațiunea unei caste medievale și la *enicerism*. Tot ce au avut ca cultură a fost de împrumut. *Numai ce a fost acțiune de obscurantism, exploatare și destrucție este de fond propriu.*

În serviciul acestui fond fiind, ei fac și azi enicerism, atunci când, slabi și neputincioși cum sunt, cum au fost în totdeauna, când nu le-au stat enicerii la dispoziție, caută să capteze prin tot felul de mistificări, în favoarea cauzei lor perimată și odioasă, pe corifeii puterilor diriguitoare ale lumii, pentru a deveni și aceștia enicerii multiplilor sultani depe pusta Europei centrale.

Rostul marelui război și al Europei de azi este, să puie în valoare masele cele largi ale popoarelor, să scoată din adâncuri geniul lor creator și să-l valorifice în tezaurul comun al umanității. Ungurii au rămas totuși o oază de dinainte de război, un crâmpei de stat condus de parasiți medievali, refractari culturii și progresului timpului.

Prin toată acțiunea lor revizionistă, cași prin fanatismul care caracterizează această acțiune, dovedesc că sunt incapabili de a se adapta noilor condițiuni de viață. La epoca când s'a încheiat pacea, nu s'a cunoscut în deajuns acest lucru. Democrația și naționalismul nu-și găsiseră polarizarea, la care au ajuns astăzi. Altfel nu s'ar fi lăsat acest crâmpei de stat în mijlocul Europei. A fost însă de ajuns o evoluție de 20 de ani de viață independentă, pentru ca să scoată în evidență marea greșală ce s'a făcut prin faptul că nu s'au atribuit atunci teritoriile și populațiile Ungariei actuale, popoarelor înconjurătoare.

Dacă nu s'a făcut, se va face. Nici un popor barbar n'a rămas în Europa. Le va veni și ungurilor rândul. Stăpânitorii lor luptă din răputeri, pentru a accelera sosirea acestui eveniment. Toate popoarele barbare au fost absorbite. Numai ungurii au reușit, grație unor împrejurări independente de ei, să-și creeze un hinterland, un anumit enicerism, o populațiune de sclavi, inzestrată cu un idiom specific turanic, precum și alte populațiuni reduse în stare de sclavie, cu ajutorul cărora au reușit să-și târăie existența până în zilele noastre.

Niciodată, în cursul istoriei, nu și-au aparținut. Totdeauna au fost luați la remorcă. Cu toate că și

azi sunt imbibăți de sus până jos de *eniceri* de diferite neamuri, și în special din cei din rasa lui Israel, *eniceri* cari îi conduc de fapt, au fost suficienți 20 de ani de independență, pentru a dovedi imposibilitatea lor în centrul Europei.

În legătură cu această imposibilitate, trebuie să accentuăm, că ungurii au fost singurii, cari, după ce au iscălit pacea, au declarat în mod cinic că nu o recunosc, că teritoriile foste ale lor sunt „furate” și „provizoriu ocupate” și au ridicat, în mod provocător, costisitoare monumente iredentiste, săpând pe față la temeliiile statelor vecine, pe când masele populare vegetau în cea mai neagră mizerie, monumente și fapte cari pălmuiau demnitatea popoarelor înconjurătoare și cari constituiau pentru fiecare *casus belli*. Și tot ei au fost singurii cari, ca nește copii răsfățați și iresponsabili, după ce au iscălit, au pornit să ceară înapoi ceea ce li s'a „jefuit”.

Au mai fost și alte popoare cari au pierdut întinse teritorii cucerite. Turcii, frați de sânge ai vecinilor noștri, cu câțiva zeci de ani în urmă, au fost nevoiți să părăsească, principatele române, Bosnia și Hertegovina, Sangeacul, Montenegru și Serbia, iar, în ultimul război, aproape totalitatea peninsulei Balcanice, pe lângă vastele teritorii extra Europene, lăsând pretutindeni numeroase infiltrațiuni etnice și religioase. Retragera lor a determinat nemăsurate progrese la popoarele liberate, după cum se întâmplă și astăzi pe teritoriile liberate dela unguri.

Turcii și-au dat seama de imposibilitatea morală a unei eventuale revendicări. Nu au mai formulat nici o pretenție. S'au declarat mulțumiți cu ceea ce au, după care au început o viață nouă, în conformitate cu noile norme de desvoltare.

Numai ungurii nu-și dau seama de realități. Numai ei umblă ca cârțițele pe sub pământ. Numai ei îndrăznesc a formula pretențiuni cari palmuesc noile realități spirituale, morala internațională și popoarele cari, prin sângele și geniul lor, le-au dat posibilitatea de a mai dăinui în Europa.

Dar continentul nostru și popoarele vecine au nevoie de conții unguri și de elementul turbulent care, acum o mie de ani, sub o formă adecvată timpului, a turburat lumea, pentru ca, sub altă formă, să fie îngăduit de a o turbura astăzi, și de a scoate, dela beneficiile culturii și progresului, populațiile din teritoriile supuse lor? Nu este a ne călca datoriile noastre naționale și internaționale, dacă nu scoatem de sub călcăiele cismelor conților maghiari și din ghiarele parazitismului judaic, pus în serviciul lor, nenorocitele populațiuni muncitoare, cari continuă a-și duce calvarul unei existențe mizerabile în actuala Ungarie, pe când popoarele pășesc puternic pe calea unei refaceri totale!

Desființarea actualei Ungarii apare deci ca o datorie elementară de profilaxie internațională. Istoria ei este istoria castei dominante. Ungaria de astăzi, cași cea de ieri, cu populațiunile de orice limbă, nu a constituit decât un teritoriu de pradă în beneficiul acestei caste, rămasă de altfel din teritoriile cari altă dată erau bătute de invaziile conducătorilor de pe pustă. Pe când populațiunile din statele succesorale au dobândit o nouă viață, nu este o crimă de a lăsa pe cele rămase în „Ungaria Trianonică” la dispoziția coteriei de jaf milenar din centrul Europei!

Principiul de neintervenție în afacerile interne ale altor state își are valoare numai până acolo, până unde nu se vatamă morala internațională și rațiunea de a fi a popoarelor și statelor de după război.

S'a întreprins un război în Abisinia îndepărtată, pentru a se desființa sclavia și a se pune în valoare țara și populațiunea ei, și nu se procedează la operațiunile necesare, pentru desființarea unui

stat devenit anacronic și un permanent focar de dezordine în centrul continentului, și nu se fac demersurile necesare, pentru a se scoate dintr'un sclavagiu odios pentru a fi liberă din stărpiciune și aduse la lumina și căldura binefăcătoare a soarelui libertății spirituale, populațiuni din imediata noastră vecinătate.

Conții, și auxiliarii lor evreii ca agenți disolvanți, diseminați în tot cuprinsul țării, au distrus Ungaria de ieri. Aceiași factori o vor distruge și pe cea de azi. Propaganda revizionistă și fanatismul ei nu pot avea altă menire, decât ca să pregătească și să accelereze acest fenomen de dreptate, moralitate și profilaxie internațională.

Solidaritatea internațională tinde a deveni o realitate. Popoarele au ajuns a-și da seama că sunt toate cointeresate pentru progresul tuturor, că o defecțiune la unul se repercutează asupra celorlalte și se soldează cu o pierdere comună. A sta indiferent însemnează să fii absent din lupta comună a popoarelor pentru cultură și progres.

Marea revizuire internă

Profilaxia națională

În ceace ne privește pe noi, desigur că trebuie să fim printre primii făuritori ai desființării crâmpiei de stat de pe pustă, desființare atât de necesară pentru liniștea și viitorul statelor înconjurătoare, cași pentru interesul populațiunilor, cari astăzi trăesc în pușcăriă maghiară. Dar, înainte de a proceda la profilaxia continentului, de comun acord cu celelalte popoare, pentru desființarea cuibului medieval de dezordine și anacronism din Europa Centrală, suntem datori să facem profilaxia propriului nostru teritoriu; să realizăm întâi marea revizuire internă, care bate la ușă.

Propaganda revizionistă și starea de spirit pe care a creat-o, ne impune a eși din pasivitate și a proceda, cu toate energiile, la stărpirea oricărui factor

disolvent, de pe teritoriul nostru și la punerea în valoare a energiilor naționale în toate domeniile activității de stat.

Trebuie să ne dăm seama că nu mai putem fi absenți de câmpul de luptă național, că toată viața noastră aparține statului și poporului din care facem parte, că prima noastră datorie e să procedăm, cu tot geniul nostru creator, și de urgență, la marea revizuire interioară: crearea unei singure turme, sub egida unui singur păstor, pe tot întinsul regatului întregit.

Acesta cred că este răspunsul demn pe care poporul nostru, cu o largă menire în lume, îl poate da contelui Bethlen, conducătorilor maghiari și ori căruia stăin, care îndrăznește a se amesteca în afacerile noastre interioare.

„Există o lege biologică, cu valoare în ordine spirituală, în virtutea căreia adversitățile te creează și beneficiile te distrug. Nu trece mult și ceice huzuresc de beneficii alunecă pe panta pierzării. În starea actuală în care ne găsim nu putem pretinde că partidele de guvernământ, cari uzează de violență și lipsă de scrupule, nu sunt condamnate în principiu.

„Noi știm, că, cu cât vei căuta să înăbușezi o idee, o realitate spirituală menită să trăiască; să distrugi un popor, o aspirațiune, un ideal, o realitate spirituală; cu atât o vei întări. Și dacă apăsarea se perpetuează, și se aplică peste secole, ea va produce energii considerabile, cari vor da puteri de realizare celor apăsați, în virtutea cărora aceștia vor mătura, când va veni timpul, ca pe niște cioturi netrebnice, pe ceice i-au făcut să sufere până atunci”.

(Din „Spirit și Materie” de I. Colfescu-Delaturda)

1848 - un moment pierdut pentru înstăpânirea românismului în Ardeal

de HORIA STANCA

Resurecția românismului în Ardeal a fost întârziată de lipsa, în primul rând, a unei oportune solidarizări a masselor, incapabile să discearnă, cu suficientă impetuoșitate, comandamentele naționale ale momentului revoluționar. Rapiditatea unei adeziuni unanime și efective la insurecția lui Avram Iancu ar fi putut rezolva, mai curând cu aproape o sută de ani, procesul de retrocedare a dreptului de stăpânire românească în Transilvania. Oportunitatea acestui act de reîntregire în posesie a secularilor desmoșteniți, a fost compromisă tocmai de absența unei decise înregimentări sub stindardul comandamentelor românești. Spoliații n'au știut să-și solidarizeze interesele la timp și astfel prilejul din 1848 a fost pierdut.

Nu este a noastră chemarea de a indica motivele care au determinat pasivitatea elementului românesc din celelalte ținuturi ardeleni, în clipa deslănțuirii revoluției moștești. Istoria Ardealului mai are un cuvânt de spus în această privință.

Cert este, că o promptă adeziune a lipsit, lăsând izolată în munții Apuseni, mișcarea lui Avram Iancu. Și tot atât de cert este, că o anticipată organizare a cadrelor ardeleni ar fi ridicat pe baricadele lui 1848 formidabilul avânt cu care românismul ardelean își disputa libertatea. Cifrați la sute de mii de răsculați, românii ardeleni, disprețuind orice împotrivire, lichidau atunci noianul calamităților asupritoare.

Dezinteresul Austriei zguduită de mișcări interne, deslănțuite împotriva reacționarismului metternichian, care încercase să întoarcă axa lumii în direcția contrară evoluției sale normale, spre absolutismul feudal, facilita enorm succesul românilor de a-și dobândi, mai mult chiar decât drepturile egale cu celelalte națiuni, o independență categorică în Ardeal. Insuficienta pregătire defensivă a Ungariei, frământată de curente progresiste ale lui Sécsenyi și Kosuth, și mai târziu de rășmerița celui din urmă, oferea extraordinare șanse de izbândă pornirii eliberatoare a românilor ardeleni. Și astfel zădărniciile oricărei încercări de stăvilire a puhoiului desrobitor, încheia încă la 1848 odiosul capitol al stăpânirii străine în Ardealul românesc.

Comentatorii revoluției lui Avram Iancu, sunt unanimi în a recunoaște, drept cauză fundamentală a lipsei de adeziune efectivă, a tuturor românilor ardeleni, la răzvrătirea din munții apuseni, o insuficientă pregătire spirituală, precum și o imperfectă repartizare a pregătirii existente, pe suprafețele locuite de români. Căci dacă în unele părți ale Ardealului pro-

pulsiunea energiei revoluționare lua forme din ce în ce mai dinamice, în alte părți românii se complăceau — chiar după adunarea de la 3/15 Mai cu reprezentarea întregului Ardeal — într-o strictă pasivitate. Dar nu numai țărani vizati de intențiunile restauratoare a libertății lor au absentat pe alocuri dela comandamentele naționale, dar și intelectualii de marca unui Gheorghe Barițiu și-au permis luxul unei expectative condamnable. „Gazeta Transilvaniei” aderase atât de târziu la mișcarea națională, încât opera ei în direcția pregătirii unei atmosfere de răzvrătire poate ușor trece ca inexistentă. Mai departe, un Simion Bărnuțiu. Acest talmăcitor al pretențiunilor noastre, după rostirea discursului său, rămas până astăzi modelul clasic al retorismului românesc, s'a retras la Sibiu, în sferele abstracțiunilor Kantiane, desertând în acest fel dela chemarea de conducător spiritual cu care se însărcinase.

În aceste condițiuni, evident, Avram Iancu trebuia să-și izoleze mișcarea acolo unde se putea întinde autoritatea sa de conducător direct și efectiv: acolo unde circumspecția tactică îi pune sub ochii supraveghetori, toate plutoanele revoluționare. De partea politică avea să se ocupe cu întreaga-i pricepere diplomatică tânărul episcop Andrei Șaguna. Era deci fatal ca în această repartitie de funcții să nu poată exista sincronismul necesar unei acțiuni revoluționare. Pe lângă aceasta, deosebirea de temperament situa pe acești doi luptători în planuri diverse. Avram Iancu, acest neastâmpărat care „devenea teribil” la cea mai simplă iritație, pregătea deslănțuirea, în timp ce Șaguna apela la cumpătare și diplomatie.

Cu toată ascendența acestor două personalități asupra masselor, cu toată integrarea lor desăvârșită în suflul popular de răzvrătire, pornirea revoluționară a rămas izolată.

În concursul de împrejurări, cari au lipsit revoluția, odată deslănțuită în munți, de adeziunea imediată a celorlalte teritorii ardeleni, trebuie amintit încă un fapt de excepțională însemnătate: dominația spiritualității școlii latiniste în mediul intelectual ardelean. În jurul anilor 1848—49 imprimatele lingvistice latine depărtaseră atât de mult pe țărani de intelectuali, încât toate apelurile acestora n'au putut nivela abisurile deschise între mentalități. După opinia contemporanilor, se pare că Avram Iancu și Șaguna erau singurii cari mai știau vorbi românește

într'un șir de intelectuali pervertiți de latinism. În felul acesta, evident ascendentul intelectualilor asupra țăranilor fiind inexistent, cei din urmă, neavând clar-viziunea oportunității intervenției lor, au rămas pe alocuri înafară de cadrele revoluționare. Pentru justificarea absenței unora, celor mai mulți, dintre românii ardeleni, la insurecția moțască, credem că acest fapt poartă o vină primordială asupra căreia cercetătorul viitor va trebui în special să insiste.

Iată spicuite câteva detalii sumare cari au întârziat cu aproape o sută de ani restabilirea dreptului românesc asupra Ardealului. Fără competență specială și fără studii profunde, aceste detalii istorice se insinuă oricărui cunoscător al circumstanțelor în cari s'a pregătit, desfășurat și înăbușit, răscoala lui Avram Iancu.

Toate încercările noastre de a desluși în vre-un studiu, privite dintr'un unghi de serioasă competență, cauzele inaderenței efective — nu platonice, o atare aderență fiind prezentă — a tuturor românilor ardeleni la răscoala din Munții Apuseni, au rămas zadarnice. Nici-unul din comentatorii pe cari i-am putut

consulta nu s'a oprit altfel decât pasager, asupra justificării localizării revoluției în țara moților. Nimeni n'a vrut să recunoască adevărul că succesul răscoalei Craiului Munților ne-ar fi dispensat de un întreg secol de umiliri și împilări activate de ura răzbunătoare a unguirilor, o clipă periclitată în existența lor statală.

Perspicacitatea unora din ardeleni descifrase însă la timp, din decesul revoluției lui Avram Iancu, cauzele desnodământului final. Și astfel epilogul insurecției lui Iancu a fost epuizat în concomitența prologului renașterii naționale. Acest sincronism istoric pune alături de un deces o reînviere, transformând concluzia răzvrătirii din 1848 într'o premisă pentru 1918.

Inercând să deslușim cauzele cari au ratat la 1848 prilejul de a ne înstăpâni în Ardeal, n'am intenționat decât să oferim un stimulent acelor cari, prin notorietatea competenței lor, sunt chemați să le desprindă sensul în jocul circumstanțelor de atunci și dându-le semnificația cuvenită să le servească drept pildă istorică circumspecției noastre politice în viitor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bunea Vătămanul

— Fragmente din romanul istoric „Frații de Cruce” —

de MARTA D. RĂDULESCU-MOGA

Bunea Vătămanul pe butură lângă foc, cu sprincenele ncruntate, cu dunga supărării adâncită între sprincene și tovarășii lui împrejur cu ochii țintă la el, fără să ndrăznească să scoată o vorbă.

Avea și de ce să fie mânios:

Fuseseră de față când venise Sile-al Văduvei, omul lor din Lerești.

— Vătămane Frățioare, aș avea o vorbă între patru ochi, cu Dumneata!

— Da. 'ntre 18 de ce n'ai spune-o, nea Silică, cum ni-e obiceiul?

— Mi-e peste mână, zău! se codi bătrânul... Mi-e peste mână, că te-o arde la ficați de fi-oi spune și te-i supăra.

— De mine e vorba?... Păi dacă-i așa, dă-i drumul s'auză și băieții, cum e cu cușitul ăla, zâmbi pe sub mîstața groasă, haiducul.

Și cum bătrânul încă se codea și 'n loc să se nsenineze se 'ntuneca mai mult, urmă cu nerăbdare.

— Da zi odată omule, că așa cum ai deschis

gura, tot ai zis prea multe dacă taci. Ce ucigă-l toaca te-ai făcut așa fricos, de par'că n'ai fost haiduc în vremea Diale!

— Bine... bine... oi zice. Și dacă mint unde-mi stă capu', acolo și picioarele. Numai...

Aci moșul se opri din vorbă, îl cumpăni din ochi, se întoarse și la ceilalți...

— Numai, Vătămane, îi iau mărturie și pe feciorii ăștia, să-mi spui c'ai să fii cuminte, știi... că n'ai să te mîni pe mine de fapta altuia, chiar de fi s'a'mpărea că te-a înjunghia până 'n măruntaie, vorba mea. Făgăduiește-mi că pân' s'o limpezi tot, îți fii firea.

Dintr'o dată înțepeniră toți haiducii cu ochii la ei doi.

Fața lui Bunea Vătămanul se 'ntunecă și se răci precum ziua când intră soarele 'n nor des.

— Asta mi-e o cruce. Și acu zi-i iute, nu mă mai pârjoli.

— Vătămane, Stănică te-a vîndut!

— Frați-miu?! Ai căpiat!? urlă haiducul, prin-

zându-i mâna 'n ghiară ca 'ntr'o minghinea. Dar iute-i dete drumul.

Răsufală odată lung, se uită 'n sus și de jur împrejurul poenii și zise cu glasul încet și răgușit:

— Spune, frate Vasile, și nu te teme... fie că vei fi și greșit, și atunci te iert, numai spune.

Moșul care 'ngălbeni nișel, își veni 'n fire, se închină:

— Așa să-mi ajute Dumnezeu și Maica Precistă. Uite cum e: Știi pe fiitoarea lui Carabelea Arvatu, de i-a făcut ciocoiul acareturi din deal de mine? S'a 'nvoit arvatu cu ȋnganca lui să puie mâna pe băiat, să-l facă să te vânză. Și-a pus și te-a vândut.

— De unde știi? îi rupse vorba Vătămanul.

— Dela Jorta care-i dă cu bobii și-i face sulimanele ȋgăncii. Ș'apoi l'am văzut eu cu ochii mei, venind duruind.

Uite și 'n noaptea asta tot la ea e. Jorta mi-a spus că, de Înălțare, s'a hotărât să te dea pe mâna poterii.

Pân'acu, toți ascultau impietriți. Doar la vestea asta se iscă larma 'ntre haiduci.

— Joi la 'Nălțare m'aștepți.

— Să știi că așa e frate Vătămane!

Dup'aceia iar tăcu, cu ochii lipiți de buzele înălbite de mânie ale Vătămanului, care se făcuse pământiu și tremura ca 'n friguri.

— Ai spus drept, Sile frate, Jorta n'avea de unde să știe că feciorul frate-meu ne-a poftit la Stana lui Tăman, de Sfânta Înălțare. N'avea de un' s'o știe, decât dela fiitoarea ciocoiului. Și cu asta vânzarea e dovedită.

— Zici că la noapte e la ea?

Nu isprăviseră bine să cânte cocoșii a doua oară de miezul nopții și haiducii intraseră 'n curte, fără multe precauții.

Omorâseră câinii și pătrunzând în casă legaseră fedeleș pe ȋgăncușe numa 'n cămășuță și pe voinicul de lângă ea, și-i așeză unul lângă altul.

După ce-i legă bine, puse s'aprindă focul bun în vatră și se așeză în fața lor, pe o broșoveancă plină de boarfe.

Apoi porunci ca doi să rămână lângă el și alți șase să stea să fie oamenii de-o parte.

— Să le spui cine-o venit, da' să-ți ȋii gura, să nu ne supărăm.

Apoi întorcându-se către frate-său, cu un glas blând porni al urechia.

— Și acum, feciorul maică-mii, spune mi cu bi-nișorul, cum ai făcut de m'ai vândut. Spune-mi fără să minți. Că de știut știu tot, numai din gura frate-meu voi s'o știu.

— Iartă-mă, nene!

— Ce te scâncești gogeamite, crucea de voinic. Și de ce să te iert până nu mi-ai spus ce-ai făcut?

Stănică începu să-i înșire cum fuse, ce plănuiise cu arvatu' să aducă potera... și tot, tot..

— Zi așa a fost fătu' nenii, da ia spune-mi și cum v'ați învoit din preț, că doar degeaba nu-ți dai tu sângele pe mâna gealatului, ai? Așa de flori de cuc?

— Așa... așa...

— Așa?... Numai atâția bani ȋi-a dat? Și pe scârba asta? și-apoi... și rangul de ciocoi, la Sf. Așteaptă? Care va să zică pentru atâta vindeai tu sângele nostru, spurcăciune?

— Ia ia-l măi Ursoi de colo și prăjește-i nișel ciolanele, da 'nct mă, la tălpi, cu binișorul.

Băiatu' ncepu a urla.

— Iartă-mă, nene! Iartă-mă că n'oi mai face!

— Taci liftă! Infundă i o căciulă 'n gură, ca să nu mai urle... ia trage-l încoa să se odihnească.

— Vezi tu măi băiete, așa-i prăjesc eu pe oamennii păcătoși, pe ciocoi și pe greci și așa se prăjește și inima 'n mine când le văz pe toate și-l văz și pe frăține-meu că și vinde sângele neamului lui gealatului, pentru o scârbă și un pumn de bani.

Da mai prăjiți-l nișel flăcăi... da nișel și pe 'n-delete!

Asta ca să te gândești cât te doare, ce vrei să-i facă alții lui frate-tău de sânge și fraților tăi de cruce, cari numai bine ȋi-au făcut. Doare? Oi? Asta vrei tu să le facă la 9 oameni, la 9 frați?

Ho, destul!

Ia veniți încoace măi și voi de afară... Ascultați.

-- Ce i se cuvine iscoadei?

— Spânzurătoarea!

— Și vânzătorului?

— Pârjolul și spânzurătoarea.

— Spânzurați-l de grindă și pe ea s'o ia cu iel în Iad.

Și acu aduceți fân să dăm foc spurcăciunii.

Ursoi dete să spună ceva, dar privirea Vătămanului fu așa de aspră că 'nghiți în sec și porni s'aducă palele cu fân!

Între timp se făcuse ziuă deabinele.

Lumea se adunase la pârleze ca la urs.

Bunea ieși în curte, încălecă și zise cu glas tare, privind peste capetele oamenilor în aurul luminos al răsăritului.

Glasul lui domol la început, creștea tot mai năvalnic.

— „Vreme ce noi luptăm pentru voi, oameni buni, ăștia ne vindeau ciocoilor și streangului“.

„Pentru sânge de frate când te vinde pe tine și pe ai tăi, nu-i pe lume pedeapsă pe potrivă.

Să băgați bine de seamă la ce v'am spus aci!“

Caii isprăviseră urcușul pieptiș al pădurii și ieșiseră la gol.

Pe clopotul cerului sprijinit de munți nici un nor, iar fânețele în floare vălureau sub adiere cu scăpărări de rouă, praf de curcubee.

Bunea în fruntea cetei cu căciula dată pe ceafă, privea senin cu ochii albaștri, la munții albaștri, fără să vorbească și fără să privească decât departe și înainte...

Spre o nouă lume

— Apunerea capitalismului și liberarea claselor robite —

de AT. MOTOGNA

În statele capitaliste, astăzi, capitalismul e în declin. Contimporanitatea cunoaște astfel începutul unei epoci economice de tranziție. Elementele acesteia se întrevăd în declinul capitalist și în zorile unei economii noi. Marii căpitani de industrie, întreprinzătorii geniali, dispar succesiv, iar capitalismul devine funcțiune de stat. Paradoxal, dar așa este: capitalismul se burocratizează.

Tot ceea ce ca irațional apărea drept factor hotărâtor într-o aventură în spirit capitalist, dispare pe indelete și va dispărea negreșit. Raționalizarea esclude aventura din procesul economic capitalist, dar îi mai ucide și ființa lui intimă, generatoare.

Capitalismul s'a dezvoltat și a prosperat într'un mediu prielnic, în jocul succesivelor opulențe și crize, găsim și ființa în însuș jocul „baissei“ și al „haussei“, — cum se exprimă d. Werner Sombart, eruditul profesor dela Universitatea din Berlin — susceptibile singure a-i oferi câmpul necesar de aventură, de speculație și de expansiune.

Declinul trebuia să apară imediat ce mulțimea sugrumată a procedat la organizarea ei pe baze cari să înlăture jaful clasei capitaliste. Un prim început s'a făcut și odată cu el, s'a dat prima lovitură de moarte capitalismului parazitărilor.

Căci trebuie să însemnăm că capitalismul, în forma în care era organizat și cu mijloacele sale de exploatare a capitalului uman, era o organizație direct parazitărilor. Trăia prin truda forțelor unei imensități de lume și folosea exclusiv unei clici reduse.

Și trebuie să ne bucurăm de reștrângerile la cari este supusă clasa capitalistă. Chiar dacă aceasta n'a fost încă disolvată, începutul restrictiv e de natură a asigura totala desființare a parazitismului.

În ce ne privește pe noi, — cari trăim oarecum la periferii și mai mult din expediente — e locul să spunem că în virtutea spiritului de imitație, foarte comod clasei conducătoare, împrumutăm din experiența altora. Ceea ce se adoptă undeva, noi încetăm să o luăm cu mare sârguință. Cu capitalismul, în speță, ne-am războit, dar n'am reușit a-l disciplina. Și n'am

reușit fiindcă suferim de o boală cu caracter canceros. Extirpăm buboalele răsuflăte, fără însă a pătrunde în adâncuri, fără a aplica tratamentul radical, inomis necesar unei însănătoșiri de durată.

În ultima analiză noi avem două clase sociale: muncitorii cari produc și lăcustele cari ospătează cu nesaț. Douăzeci de milioane muncesc în profitul câtorva mii de ghiftuiți. Ghiftuiții au toate satisfacțiile, muncitorii doar un trai amar.

Declinul capitalismului, despre care ne-am ocupat în șirele de mai înainte, evident pe alte meleaguri, la noi n'a avut încă urmare. Organizația de stat cu infinitele sale mijloace susține încă interesele clasei căpătuite din munca comună.

Că aceasta n'are șansă de a supraviețui timpului, e sigur. Sigur însă e deocamdată că îndurăm umilințe nemeritate. Poporul acesta de țărani harnici, nu merită să fie jefuit de gașca capitalistă.

Nu vom nega unele merituose silințe pentru a slăbi atotputernicia clasei capitaliste. Vom recunoaște chiar că armata de plugari a obținut oarecare ușurințe în dezvoltarea sa. Astea însă sunt atât de anemice, încât abia se poate vorbi despre vreun rezultat practic. În ordine practică s'a realizat o tendință pentru scoaterea mulțimii din ghiarele profiturilor. Și atât. Timpul va traduce în fapte această năzuință.

Plugarii, a căror soartă ne interesează în cel mai înalt grad, apăsați și exploatați în folosul unei minorități parazite, lăsați la propriile lor puteri, sunt neputincioși să se emancipeze de sub tutela ecestei clase. Nici odată singuri plugarii nu vor reuși să-și agonisească situația pe care o merită, în virtutea lor de celule vii ale neamului și deci factori de progres colectiv.

Dar pentru că trebuie negreșit să ne scuturăm de gașca profiturilor muncii rurale și fiindcă ținem cu tot dinadinsul să creem în satele noastre o altă viață, decât cea care există azi, revista noastră își va face o datorie din a milita cu toată energia pentru promovarea plugarilor.

Ne lipsește clasa de mijloc

de ȘT. PENES

secretarul Centralei Reuniunilor

Avem o țărănime, numeroasă, harnică, împrietărită și cu datoriile convertite. Avem o cărturărie foarte bine instruită, numeroasă și recunoscută de alte neamuri, dar în schimb ne lipsește aproape cu totul clasa de mijloc — meseriașii, comercianții și industriașii de limba și legea românească.

Fosta stăpânire maghiară, a populat — în mod artificial — orașele noastre din Ardeal și Banat cu meseriași, cu comercianți și industriași din neamul lor. Pe aceștia guvernul maghiar i-a înzestrat cu unelte, mașini și aranjament de prăvălie, apoi le-a dat furniturile și lucrările autorităților și instituțiilor publice, punându-le la dispoziție credite ieftine și pe lungă durată. Susținuți în felul arătat, meseriașii neromâni s-au sporit și s-au întărit, iar orașele din nordul Carpaților aveau atât sub fosta stăpânire, cât și azi, aspectul unor insule minoritare în mijlocul oceanului românesc al populației rurale, de limba și legea românească.

Acțiunii de maghiarizare prin clasa de mijloc, executată sistematic, conștient și cu tenacitate de guvernul dela Budapesta, s-au opus organizațiunile breslașilor români, numite *Reuniuni de Sodali*, sau de *Meseriași*, organizate de cărturarii români din ordinul bisericilor noastre naționale, și sprijinite de „Astra”, căutând să împiedece căsătoriile mixte și să cultive, limba, literatura, și datinile strămoșești. Aceste Reuniuni au o vechime până la 75 de ani și erau răspândite prin toate orașele, orașelele și comunele mai fruntașe. Cât timp ele erau izolate, activitatea Reuniunilor era necunoscută, iar factorii determinanți în treburile publice nu puteau ține cont de acțiuni izolate și sporadice.

În primăvara anului 1934 aceste Reuniuni s-au federalizat în „Centrala Reuniunilor de Meseriași, Comercianți, Industriași și Muncitori Români din România cu sediul la Cluj”, care își editează organul de publicitate „Tribuna Noastră”. Dela acea dată glasul

breslașilor români nu mai răsună în pustiu, iar scopul urmărit de Centrală, de a spori și întări clasa de mijloc, de limba și legea românească, de a româniza orașele noastre înstreinate, a fost înțeles de Guvernul M. S. Regelui — și printr-o serie de legi a căutat să satisfacă revendicările burgheziei românești.

Prin legea publicată în Monitorul Oficial Nr. 99 din 30 Aprilie 1936 s'a recunoscut ca organizație profesională Centrală, cu Reuniunile membre; s'au desființat Corporațiile industriale, iar prin legea publicată în Monitorul Oficial Nr. 79 din 5 Aprilie 1937 s'a înființat Institutul de Credit pentru Meseriași și Fondul de Inzestrare unde și Centrala își trimite delegatul său. La cererea Centralei s'a făcut deja prima inzestrare, cu unelte și mașini a meseriașilor români, căsătoriți cu românce, și care vorbesc românește în familie.

Reproducem mai jos, raportul Centralei Reuniunilor, către Camera de Comerț și Industrie din Cluj, în legătură cu problema clasei de mijloc românești. Această problemă a putut fi ridicată de Centrala Reuniunilor la rangul de problemă de interes superior de stat — sprijinită fiind de Dnii prof. Al. Lapadatu, Președintele Senatului și al Academiei Române, Dr. Valeriu Pop, Ministrul Industriei și Comerțului și Dr. Valeriu Roman fost subsecretar de stat, toți trei Președinți de Onoare ai Centralei.

„Ca organizație regnicolară cu ramificații peste întreg Ardealul, Banatul și Bucovina, suntem în situație a Vă procura informațiuni precise referitor la situația comercianților, meseriașilor și muncitorilor, de limba și legea românească, din aceste ținuturi.

„Ca procent în viața economică a țării, elementul românesc variază între 3 și 10 la sută atât în ce privește comerțul și meseria stabilă, cât și cu privire la muncitorii calificați. La muncile brute, inferioare, procentajul elementului românesc crește până la 60 la sută.

„Industria e și mai slab reprezentată de elementul românesc. Proporția dintre capitalul, creditul și cifra de afaceri a întreprinderilor românești, față de cele minoritare, e și mai rea ca proporția numerică. Cauza acestor stări mai mult decât dezastruoase este desinteresul autorităților și al guvernelor, perindate la cârma țării, față de importanța clasei de mijloc, de limba și legea românească în structura socială a statului român, întregit exclusiv cu jertfele și suferințele elementului etnic românesc.

„Ca urmare a acestei stări de inferioritate degradantă și revoltătoare a clasei de mijloc, de limba și legea românească, vedem deseale și repetitele adunări de protest ale negustorilor, meseriașilor și muncitorilor români, cerân-

Epigramă

unei domnișoare cu păr frumos

Pe cap, frumos păr ai,
Galben ca de fân, o clae,
Dar soarta crudă, vai!
Ți-a așezat în cap tot pae.

Olga

du-și drepturile ce li se cuvin, întemeiați pe jertfele aduse pentru întregirea țării, pe numărul populației alcătuitoare și susținătoare de stat, și pe contribuția ce vor trebui să aducă, când țara va fi iar în pericol. Creditul, furniturile, lucrările, funcțiile, chiar și din cele publice, cele mai importante și bine plătite, sunt deținute de minoritari. Orașele noastre și azi după 19 ani de stăpânire românească, au caracter minoritar și formează cel mai puternic argument în mâna revizionistilor maghiari. Suntem împănați de minoritari în toate industriile de apărare națională. În caz de război această împrejurare poate fi mai dezastruoasă, decât o bătălie pierdută.

„Cu alte cuvinte, elementul etnic românesc din comerț, meserii și muncă, e nemulțumit în propria lui țară, și e protestatar.

„Ce e de făcut ?

„Interesele superioare de stat pretind, ca alături de o armată bine înzestrată, bine echipată și bine instruită să avem o clasă de mijloc, de limba și legea românească, care să reprezinte 80 la sută din numărul acestor ramuri, să fie bine înzestrată, bine instruită, pentru că, în caz de război această clasă de mijloc este singurul și cel mai puternic, sprijin al armatei combative“.

Pentru ridicarea clasei de mijloc, de limba și legea românească, alăturăm moțiunea adusă în adunarea recentă dela Săliște, și o întregim cu următoarele puncte :

1. Furniturile publice să se dea în proporția de 80 la sută comercianților, industriașilor și meseriașilor de limba și legea românească.

2. Tot în această proporție să se distribuie elementului românesc și subvențiile, ajutoarele, paușalele sau premiile de încurajare și perfecționare dela Camerele Profesionale.

3. Creditul Băncii Naționale să fie acordat comercianților, industriașilor și meseriașilor, de limba și legea românească, tot în proporție de 80 la sută.

Intrucât aveți la inimă prosperarea clasei de mijloc, de limba și legea românească, cu acelaș interes cum plugarul voește să recolteze din holda semănată cu grâu, — numai grâu, iar nu scăeți, — Vă rugăm să binevoiți a proceda asemenea plugarului harnic, plivind neghina și polomida, să recoltați grâu curat al clasei de mijloc de limba și legea românească, să consolidați structura socială a statului român, și să romanizați orașele noastre instreinate.

REDAȚIONALE

Revista apare la 20 a fiecărei luni. Colaboratorii sunt rugați să ne trimită manuscrisele până la 10 ale lunii, spre a putea fi publicate. Toți câți împărtășesc credința noastră, găsesc între noi un loc de muncă.

Rugăm ziarele și revistele, cărora le trimitem revista noastră, să ne anunțe apariția și să ne acorde schimb.

Sunt cunoscute greutatea cu cari se scoate o revistă și mai ales cele materiale, de cari e condiționată însăși existența publicației. Nu vom nesocoti sprijinul românilor, fie acesta ori cât de modest. Pe acei cari în orice formă sprijinesc această revistă îi asigurăm că contribuie nemijlocit și la înaintarea neamului românesc.

Hotărârea noastră fiind de a lucra efectiv pentru înstăpânirea românilor pe aceste plaiuri, ca un început, am înființat la redacție un birou de informații pentru plasarea de ucenici și tineri români. Comercianții și industriași sunt rugați să ne anunțe locurile disponibile. Asemenea intelectualii din sate sunt rugați să descopere și să ne semnaleze copii și tinerii apti pentru negoț și meșteșuguri. Vom face tot ce omeneste-i cu putință pentru a-i plasa în locuri corespunzătoare.